

KS-bogen

Maria Madsen • Anna Amby Frejbæk • Hanne Friis Johnsen

Brian Egede-Pedersen • Mikkel Pedersen

Karen Mølbæk • René Kristoffer Kjær Brandstrup

Columbus

KS-bogen

© Forlaget Columbus og forfatterne 2015

1. udgave, 1. oplag 2015

Forlagsredaktion: Kjeld Mazanti Sørensen

Grafisk tilrettelægning og omslag: Bodil Mulla

Tryk: Tarm Bogtryk

Omslagsillustration: Jørgen Saabye

Kopiering fra denne bog må kun finde sted på institutioner, der har indgået aftale med Copydan, og kun inden for de i aftalen nævnte rammer.

Printed in Denmark 2015

ISBN: 978-87-7970-270-7

Forlaget Columbus

Østerbrogade 54 C

2100 København Ø

Tlf.: 35 42 00 51

Fax: 35 42 05 21

www.forlagetcolumbus.dk

info@forlagetcolumbus.dk

Forord

Hvorfor vinder google-buddhismen frem i det senmoderne samfund? Hvorfor nævner amerikanske præsidenter Gud i deres indsættelsestaler? Kan forskellige religioner og kulturer leve sammen i det samme samfund? Hvordan kan vi begrunde prioriteringen af offentlige midler etisk? Disse og andre spørgsmål rejses i denne bog.

Bogens ambition er at gøre KS-faget nærværende og vedkommende for elever/kursister, så de får lyst til at fordybe sig i og diskutere nogle af de problemstillinger, der findes i brudfladerne mellem religion, samfundsfag og historie. Vi har ønsket at skrive en lærebog, der er i øjenhøjde med eleverne/kursisterne, hvor sammenhænge mellem de tre KS-fag træder tydeligt frem, og hvor der også præsenteres nye sammenhænge mellem fagene.

De fem kapitler belyser sager og fænomener i den vestlige verden, hvor religion, samfundsfag og historie er tæt forbundne. Flere af kapitlerne giver indsigt i, at det ikke bare er i den muslimske verden, at religion og politik sammenblandes, men at vi i den vestlige verden også selv gør det – nogle gange uden at vide det. En vigtig præmis i bogen er, at vi hverken lever i en sekulariseret eller en af-sekulariseret verden, men at vi kan beskrive verden som et kontinuum mellem religion og politik. På samme måde spiller religion ofte en rolle for vores identitetsdannelse i de sekulariserede, senmoderne samfund. Fa-

get historie giver for-forståelse og dybde til diskussion om bevægelsen mellem religion og politik og mellem sekularisering og af-sekularisering.

Bogen er opbygget, så vi starter med de mindst komplicerede og mest grundlæggende temaer, mens de mere komplekse temaer kommer til sidst. Rækkefølgen kan dog byttes om, og kapitlerne kan fint bruges i den rækkefølge, man ønsker det.

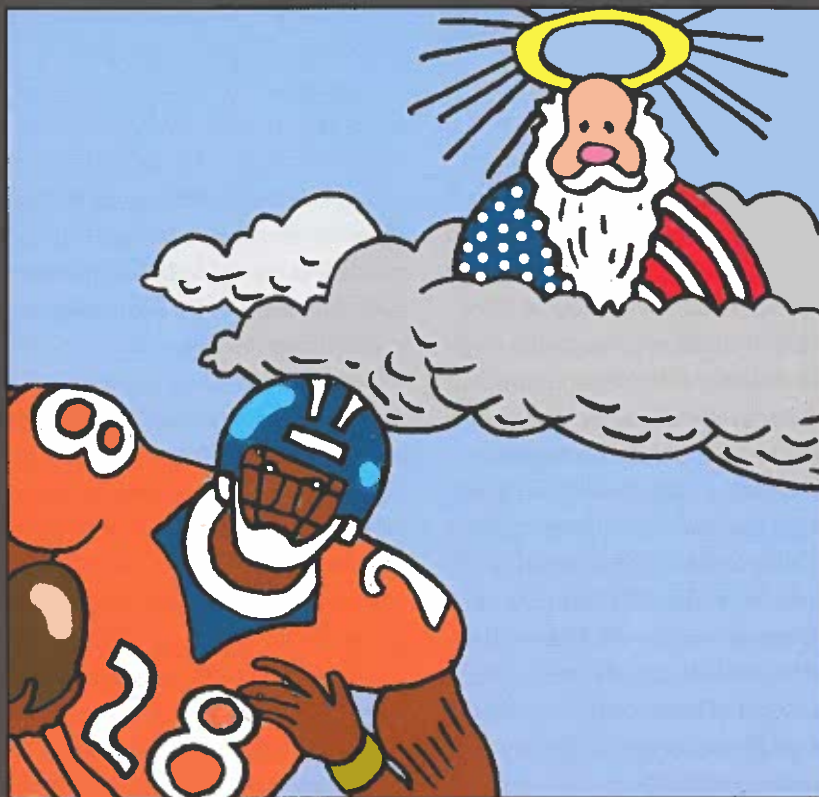
Hvert kapitel indledes med en fælles introduktion og følges herefter af et historieafsnit, et samfundsfagsafsnit og et religionsafsnit. Afsnittene har opgaver og henvisninger til supplerende materiale, som kan bruges i timerne. Vi forestiller os, at man kan bruge 1-2 moduler a 90 minutter på den fællesfaglige introduktion, 5 moduler i hvert fag på de særfaglige afsnit og 3-5 fællesfaglige moduler med udgangspunkt i en af de synopsis-øvelser, der findes på hjemmesiden.

Bogen dækker læreplanens kernestof i KS. Introduktionen til hvert kapitel indeholder en tabel, hvoraf der fremgår, hvilket kernestof i de tre fag der dækkes i kapitlet.

Til bogen hører en hjemmeside med opgaver og inspiration. Find materialet på Forlaget Columbus' hjemmeside, www.forlagetcolumbus.dk.

KS-bogen er resultatet af et samarbejde mellem syv sønderjyske KS-lærere. Læs mere om forfatterne på side 271.

Tema 5

Civilreligion i USA

Maria Madsen,
Anna Amby Frejbæk og
René Kristoffer Kjær Brandstrup

Introduktion

Når vi i det daglige taler om religion, så tænker vi for det meste på de forskellige trosretninger, vi hver især er tilhængere af – det være sig eksempelvis protestantisme, katolicisme, islam eller buddhisme. I dette kapitel skal vi undersøge begrebet civilreligion, der nærmere skal forstås som en guddommeliggørelse af nationen gennem dets historie, traditioner og ceremonier.

USA er et land af emigranter, der kom fra forskellige nationer og kulturer. Derfor har civilreligionen spillet en særlig stor rolle her, da landet ikke har haft en naturlig sammenhængskraft. Det er nationen, der i dag binder amerikanerne sammen, og ikke en fælles etnicitet. Vi vil derfor undersøge, hvordan civilreligion kommer til udtryk i USA.

Historie vil indledende gennemgå centrale historiske begivenheder som puritanernes ankomst til USA, uafhængighedskrigen, ekspansionen mod vest og den amerikanske borgerkrig. Vi vil undersøge, hvordan disse begivenheder har været

med til at skabe den amerikanske identitet og selvforståelse – og derved civilreligion. Afsluttende vil vi arbejde med amerikansk udenrigspolitik og undersøge, hvordan denne ofte legitimeres gennem civilreligiøs retorik.

Samfundsfag giver dig indsigt i, hvordan den amerikanske præsident spiller en vigtig rolle forhold til at samle den store og sammensatte befolkning gennem civilreligiøse ritualer og civilreligiøs retorik. Du skal også lære om, hvordan det politiske system i USA er opbygget, og hvordan det adskiller sig fra det danske. Desuden får du indsigt i det amerikanske velfærdssystem.

Religion giver dig indsigt i og forståelse af begrebet civilreligion. Du vil tage udgangspunkt i kristendommen og religionsfaglige begreber, og disse vil udgøre værktøjet, når du skal behandle civilreligion. Du vil lære om USA's særlige gudsforhold og nationens særstatus, og du vil knytte disse kendsgerninger til forklarin-

Kernestof i dette kapitel

Historie	Samfundsfag	Religion
Dansk historie og identitet	Demokrati, deltagelsesmuligheder, politiske beslutninger.	Religioners samfundsmæssige, politiske og kulturelle betydning i fortid og nutid.
Ideologiernes kamp i det 20. århundrede.	Sociale og kulturelle forskelle, herunder velfærd og fordeling.	Kristendom.

gen på, hvorfor civilreligion er opstået. Du vil i begyndelsen af forløbet give et bud på, om civil religion overhovedet er en religion. Dette bud vil du forholde dig til ved forløbets afslutning endnu en gang.

Hvert år afholdes der Super Bowl den første søndag i februar i USA. Dagen er en uofficiel helligdag og den efterfølgende mandag er den dag, hvor flest amerikanere melder sig syge fra arbejde. Super Bowl er finalen i den årlige amerikanske fodboldturnering, og amerikanerne kalder det selv for verdensmesterskabet. Hvis man ikke er så heldig at have billet til kampen, mødes man hjemme i stuerne til god mad og øl.

Super Bowl er den største amerikanske sportsbegivenhed i løbet af året, den samler flest amerikanere på tilskuerrækkerne og foran tv-skærmene, og den er spækket med amerikanske symboler. Inden kampen bliver den amerikanske nationalmelodi sunget, og dette gøres af en af tidens største amerikanske stjerner, mens spillerne og tilskuerne med hånden på hjertet synger med. I pausen "The half time Show" er der igen stjernespækkede musikalske indslag med tidens største amerikanske kunstnere, og i reklameindslagene her de dyreste på tv i løbet af året. De amerikanske symboler "stars and stripes" og de blå, hvide og røde farver er fremtrædende under hele begivenheden, hvilket ligeledes kan ses af turneringens logo. At vinde en Super Bowl er en kæmpe ære. Spillerne får hver især en guldring som symbol på deres bedrift. Efterfølgende mødes holdet med den amerikanske præsident og får dermed en officiel lykønskning.

Vi danskere kan måske undre os over, at det er en sportsbegivenhed, der samler flest amerikanere, især fordi det er en forholdsvist ny tradition, da den første Super

Opgaver

Lav en liste over danske traditioner, eksempelvis dronningens nytårstale, grundlovsdag osv. Hvordan kommer danskheden til udtryk?

Bowl blev spillet i Los Angeles i 1967.

Hvad der er tradition i ét land, er ikke nødvendigvis en tradition i et andet – vi danskere har også vores traditioner. For det, der skaber en *nation*, er en lang række af *fælles traditioner*.

Den britiske historiker Benedict Anderson siger, at det, der binder en nation sammen, er *et forestillet fællesskab*.¹ Hermed mener han, at en nation er mere end en samling af individer, der taler et fælles sprog. Befolkningen er også bundet sammen gennem fælles historie og værdier – altså fortællinger om det, vi har til fælles. Mange af disse fortællinger kan blot være myter, andre bestemte historiske begivenheder. Fortællingerne skaber sammenhæng og en fælles identitet på tværs af etnicitet, kultur og religion. De skaber den oplevelse af samhørighed, som udgør nationens kit og sammenhængskraft. Det nationale fællesskab er ikke opstået af sig selv, men er kunstigt konstrueret. Den enkelte borger vælger i sidste ende selv, om man vil indgå i et nationalt fællesskab.

En nation behøver altså en fælles referenceramme i form af en fælles historie, traditioner og symboler for at fungere. Vi har behov for noget, der binder os sammen, og som gør vores nation til noget ganske særligt i modsætning til en anden. En borger skal kunne genkende sig selv i

¹ Anderson Benedict: "Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism", 1983.

Opgaver

- Diskutér med sidemanden, hvorvidt der er tale om civilreligion i Danmark, når dronningen i sin nytårstale afslutter med ordene: "Gud bevare Danmark".
- Undersøg historien om Dannebrog. Er der her tale om civilreligion?
- Find eksempler på civilreligion i Danmark.

nationens fortælling om sig selv. Man skal føle, at man hører til, og at man er en del af fællesskabet.

USA's befolkning består af emigranter, der oprindeligt kom fra hver deres nation, med hver deres kultur, sprog og religion. USA er resultatet af verdenshistoriens største folkevandring, og op gennem tiden er der kommet cirka 70 millioner emigranter til landet. De kom mange steder fra, og blev til et folk – én nation – på USA's nationale segl står mottoet "E pluribus unum", hvilket betyder "Ud af mange, én". Man kan her sige, at man i USA bruger en abstrakt gud til en form for besværgelse, der ophæver forskelligheden. Og de mange kulturer, der kunne være med til at svække samfundet, gøres til en styrke.

Den amerikanske befolkning er således en broget flok med mange forskellige religiøse orienteringer. På trods af dette, så henvises der ofte til Gud. Præsidenterne afslutter deres taler med den pompøse sætning "God bless The United State of Amerika" og i deres nationalsang hylder amerikanerne Gud som nationens skaber og beskytter. "In God We Trust" står der på pengesedlerne. Dette motto blev trykt på to-cent-pengesedlerne for første gang i 1862. Denne form for religiøsitet er det, man forstår ved civilreligion. Det er ikke

en specifik gud, der henvises til, men en guddom i al almindelighed.

Der er altså tale om civilreligion, når man i en national sammenhæng henviser til en ikke specifik gud. Men civilreligion anvendes også til at gøre det nationale fællesskab til noget guddommeligt. Den er med til at understøtte nationen som noget helligt – noget, der skal værnes om. På den måde hænger det forestillede fællesskab med de fælles traditioner, kultur og den fælles historie sammen med civilreligionen. Da det er det nationale og det, vi er fælles om, i nationen, der er det guddommelige.

USA som "*den udvalgte nation*" eller "*Guds eget land*" har sat sig fast på landet siden dets oprindelse. De første emigranter fra Europa, der som "Guds udvalgte folk" kom til "Guds eget land", var "puritanerne" (se afsnittet om puritanerne under historie). De sammenlignede sig selv med israelerne og disses udvandring fra Ægypten til Israel. Rejsen over Atlanten var deres "exodus", som er den betegnelse, man har givet israelernes udvandring fra Ægypten. Puritanerne ønskede, at deres nye samfund skulle fremstå som "The City upon a Hill" – det lysende eksempel for resten af verden. De så sig selv som Guds udvalgte folk, og de havde dermed en pagt med Gud. Det var således puritanerne, der skulle udføre Guds plan på jorden. En af grundene til, at puritanerne rejste fra Europa, var deres strid med den britiske kirke om retten til selv at bestemme over deres måde at være religiøs på. Derfor byggede de deres nye samfund op om retten til at bestemme over sig selv og deres ejendom. Alle, der havde lyst til at deltage, var velkomne. Heri ligger kimen til den amerikanske frihedstrang.

I den danske grundlov af 1955 står der følgende om den danske folkekirke:

§ 4. Den evangelisk-lutherske kirke er den danske folkekirke, og understøttes som sådan af staten.

§ 6. Kongen skal høre til den evangelisk-lutherske kirke.

§ 66. Folkekirkens forfatning ordnes ved lov.

De, der stod bag den amerikanske forfatning, ønskede ikke en statsreligion. En statsreligion er det, vi har i Danmark med den danske folkekirke, som er en del af staten med en kirkeminister osv. I modsætning til Danmark ønskede man i USA at adskille kirke og stat, og derfor indskrev man retten til religionsfrihed i forfatningens "First Amendment".

Ovenstående beskrivelse af amerikansk civilreligion bygger en teori på, som den amerikanske sociolog Robert N. Bellah udviklede i 1960'erne. Bellah tog udgangspunkt i de amerikanske præsidenters indsættelsestaler. Her bemærkede han, at selv om præsidenterne ofte henviste til gud, så var det aldrig til en specifik gud. Det religiøse sprog refererede derimod til amerikanernes forståelse af deres nation. Det var ikke det enkelte individs gud, men hele Amerikas gud, der blev henvist til. På den måde blev nationen gjort til noget helligt og guddommeligt.

Bellah trækker i sin teori denne tendens tilbage til den amerikanske nations begyndelse med uafhængighedserklæringen, hvor der også er religiøse henvisninger, samt de første præsidenters indsættelsestalers referencer til en guddom eller guddommelig kraft. Der henvises aldrig

I den amerikanske forfatning står der intet om religion. Men i forfatningens "First Amendment" står der følgende:

"Congress shall make no law respecting an establishment of religion, or prohibiting the free exercise thereof; or abridging the freedom of speech, or of the press; or the right of the people peaceably to assemble, and to petition the government for a redress of grievances."

til en specifik religiøs figur som Jesus, hvilket understøtter hans teori om, at der er tale om civilreligion og ikke den protestantiske tro.

Civilreligionen er kommet til at fungere som en ekstra trosdimension i amerikanernes liv. Den skal understøtte begivenheder, politiske beslutninger og samle den etnisk forskellige amerikanske befolkning i et nationalt fællesskab.

I dette kapitel vil vi undersøge, hvilke vigtige historiske begivenheder der har været med til at danne det *forestillede amerikanske fællesskab*. Derudover vil vi kigge nærmere på begrebet *civilreligion* og den måde, denne kommer til udtryk på i USA.

Den amerikanske teologiprofessor Cyntia Toolin har med inspiration fra Robert N. Bellahs teori analyseret 49 amerikanske indsættelsestaler. Hun konkluderer, at der er referencer til en eller anden guddom i alle disse taler. Derudover henvises der til de amerikanske dyder frihed og pligt, samt en inddrages centrale historiske begivenheder og personligheder. Toolin har fundet fire centrale civilreligiøse temaer i talerne: exodus, offerrolle, det internationale eksempel samt rollen som Guds udvalgte folk.

Maria Madsen

USA: Den fælles historie

Vi danskere bruger ofte vores fælles historie til at forklare, hvad der gør os særlige i forhold til andre nationer. Enhver dansk roligan med respekt for sig selv har en vikingehjelm med to horn. Vi henviser således gerne til vikingetiden, da det er fortællingen om et stærkt, modigt og erobrende folkefærd. Ligeledes skal fortællingerne om den danske modstandsbevægelse under 2. verdenskrig demonstrere, at selv om den danske regering samarbejdede med tyskerne i 1940, så var det ikke ensbetydende med, at vi ikke gjorde modstand. Vi er et lille, men stolt folk.

Ethvert folk har deres fortællinger og historier, som er med til at give dem en fælles identitet. I dette kapitel skal vi undersøge de specifikke historiske begivenheder, amerikanerne bruger til at forklare, hvad der gør dem til et særligt folk. Det er denne fælles historie, der danner baggrund for det, der kaldes det forestillede fællesskab.

Hos amerikanerne er der en udbredt forestilling om, at USA har en særlig pagt med Gud. Derfor henviser amerikanske præsidenter ofte til Gud. Når præsidenterne henviser til Gud er det ikke det enkelte individs gud og heller ikke en bestemt religiøs retnings gud. Det er hele Amerikas Gud, der henvises til.

Dette er en central del af det, som vi forstår ved civilreligion. USA er Guds udvalgte land og skal derfor fremstå som det gode i kampen mod det onde på verdensplan. Når vi taler om civilreligion, er det derfor det nationale og det folkelige fællesskab, der er i centrum, og det nationale fællesskab bliver guddommeliggjort. Dette betyder, at det nationale fællesskab bliver helligt og er hævet over alle personlige behov og interesser.

I det efterfølgende vil vi kigge på nogle af de vigtigste begivenheder i amerikansk historie, der på hver deres måde har bidraget til den amerikanske selvforståelse, og som er kommet til at indgå i USA's civilreligion.

Puritanernes ankomst til Amerika

Nutidens amerikanere henviser ofte til de første engelske kolonister, "puritanerne", som var et arbejdsomt og ihærdigt folkefærd. Det var gennem deres slid, at de første amerikanske kolonier blev grundlagt.

Puritanerne ankom fra England til Amerika i 1600-tallet, hvor de gik i land i det nuværende Massachusetts. De blev grundlæggerne af Nordamerikas første permanente koloni, som de kaldte New

England. Mellem 1630 og 1643 udvandrede 60.000 puritanere fra England, og cirka 20.000 af dem drog til New England.

John Winthrop, der blev Massachusettskoloniens første guvernør, kom fra Suffolk og var uddannet på Cambridge i England. Cambridge var puritanernes teologiske højborg, hvilket var grunden til, at de grundlagde et nyt "Cambridge" med Universitet Harvard i den nye by Boston. Ellers var det folk, der var vant til at arbejde i landbruget og på søen, som bosatte sig her. Der var gode muligheder for at handle med skibstømmer på grund af de store skove i området, og tømmer var på dette tidspunkt en mangelvare i England. Den engelske krone måtte på det tidspunkt importere tømmer fra Norge og var dermed underlagt den danske konges toldafgifter ud og ind af Nordsøen. Der blev derfor hurtigt en rigtig god forretning for puritanerne at sælge tømmer til englænderne.

Puritanerne var protestanter, som ikke mente, at reformationen af den engelske kirke "Church of England" var vidtgående nok. De mente, at religionen skulle være så ren som muligt. Derfor ønskede de at fjerne mange skikke og ceremonier fra det religiøse liv. De mente for eksempel, at gudstjenesten var fyldt med ikke-religiøse skikke som blandt andet præstens smukke klæder samt lys og røgelse. For dem lå den rene religion i den enkeltes forhold til Gud og i det moralske og afholdende liv. Puritanerne ønskede derfor at leve et liv, hvor religion, moral og afholdenhed var i centrum.

Puritanerne sammenlignede sig selv med Bibelens Moses og hans folk, der udvandrede fra Egypten til Israel. Denne udvandring er senere blevet kaldt Exodus.

Puritanerne og civilreligion

"The City upon a Hill": Et samfund til ære for Gud. Forestillingen om, at det amerikanske samfund er et eksempel, der bør efterleves af andre.

Exodus: Amerikanerne som det udvalgte folk, der rejste over Atlanten for at opbygge et samfund i Guds navn. Amerika opfattedes som det forjættede land, hvor Gud havde givet puritanerne en ny chance for at opbygge et samfund.

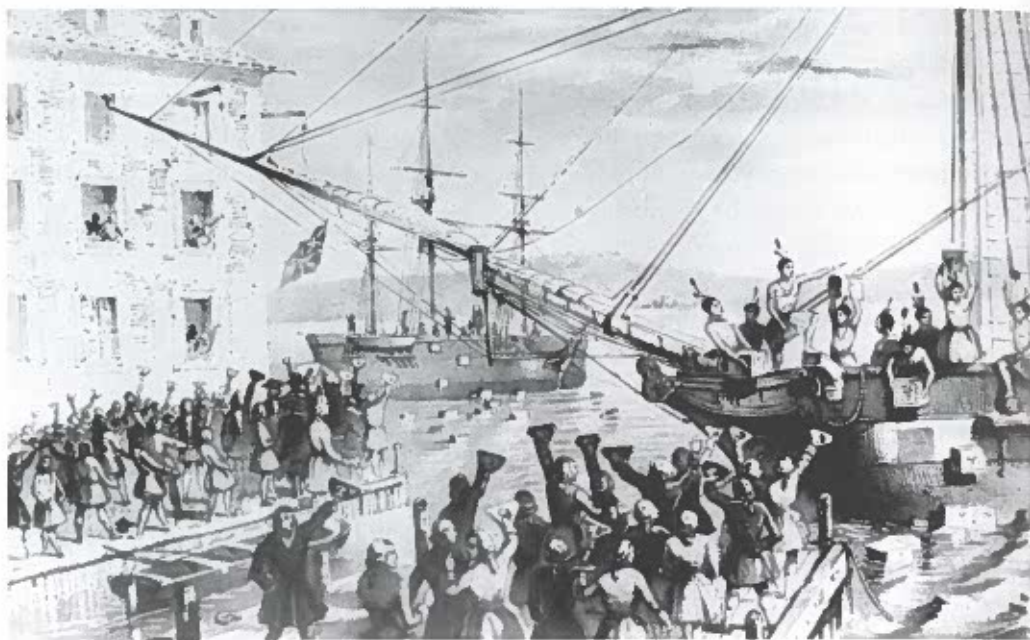
Pagten med Gud: Forestillingen om, at amerikanerne er Guds udvalgte folk, der skal udbrede det gode samfund til resten af verden.

Puritanerne så sig selv som Guds udvalgte folk, og deres rejse over Atlanten til "det forjættede land" blev sammenlignet med en rejse igennem skærsilden. De rejste bort fra syndens Europa og oprettede en ny verden i Amerika – et himmelsk tilflugtssted. Her opbyggede de et nyt samfund i Guds navn, gennem bøn og hårdt arbejde.

De ønskede, at deres samfund skulle fremstå som det lysende eksempel for resten af verden – "the city upon a hill". Alle, der havde lyst til at deltage i opbyggelsen af Guds samfund, var velkomne.

Uafhængighedskrigen og dens fædre

I 1700-tallet var der 13 kolonier i Nordamerika, og de lå alle langs østkysten. Ingen af de nyoprettede kolonier i Nordamerika havde en særlig magtfuld position, og de var alle underlagt London. England havde slået sin position fast på det amerikanske kontinent, da de besejre-

The Boston Tea-Party. Amerikansk litografi af Sarony & Major (1846).

de den konkurrerende franske kolonimagt under syvårskrigen, der blev afsluttet med Paris-traktaten i 1763. De nordamerikanske kolonier blev her underlagt den engelske krone. Havde Frankrig vundet krigen, havde man måske talt fransk i USA i dag, som man stadig gør i dele af Canada, der forblev en fransk koloni.

Krigen var omkostningsfuld for englænderne, hvilket kolonierne efterfølgende fik at mærke gennem mange afgifter og skatter. Den britiske gæld var efter krigen steget fra £ 75 millioner til £ 147 millioner. Englænderne mente, at det kun var rimeligt, at de nordamerikanske kolonier var med til at betale for krigen, da den var blevet ført for deres skyld. Englænderne var herudover nødt til at opretholde dyre britiske garnisoner i Nordamerika for at holde de franskvenlige områder i Canada og de spanske områder mod syd i skak.

Det britiske parlament vedtog derfor en lov, der skulle begrænse koloniernes udenrigshandel med andre end briterne, samt en stempelafgift på alle skriftlige dokumenter. Disse nye afgifter vakte stor vrede i de amerikanske stater. Befolkningen i kolonierne havde svært ved at forstå, hvorfor de skulle betale så mange penge til et land på den anden side af Atlanten.

I 1767 indførtes endnu en afgift på te, således at afgiften nu var tre pence pr. pund. Samtidig fik det britiske østasiatiske kompagni monopol på tehandlen i kolonierne, og dette resulterede sammen med de nye afgifter i en voldsom prisstigning på te. Dette vakte stor vrede i kolonierne, da te var en vigtig vare for alle husholdninger. I 1773 ankom to skibe fra det britiske østasiatiske kompagni til havnen i Boston med te i lasten. Alt det bevirkede, at frihedskæmpere med Samuel Adams i spidsen den 16. december gik om bord på

de to skibe forklædt som mohawkindianere og hældte 342 kasser te i havnen. Forløbet er efterfølgende blev kaldt for "The Boston Tea-party".

I første omgang var det især de studerende på de nordlige universiteter Harvard, Yale og Princeton, der gjorde modstand mod briterne, og de var organiserede i de såkaldte korrespondancekomiteer. Efterhånden blev også Sydens plantageejere under ledelse af George Washington utilfredse med det engelske styre, og i 1775 stod en samlet oprørshær under G. Washington over for englænderne.

Den amerikanske uafhængighedskrig fra 1775-1782, som endte med de amerikanske staters selvstændighed, bølgede frem og tilbage, og det var først med franskmændenes hjælp, at amerikanerne stod tilbage som sejrsherrer. Englændernes soldater havde den bedste militærtræning og det bedste udstyr, og de klarede sig bedst ved østkysten. Her havde de den engelske flådes kanoner som backup, samt mulighed for at få sejlet proviant og udstyr direkte ind fra England. Når kampene kom længere ind i landet, havde amerikanerne til gengæld den store fordel, at de kendte den amerikanske vildmark.

Den amerikanske uafhængighedskrig startede som nævnt med utilfredshed med og et oprør mod det britiske styre. Tanken om "De Forenede Amerikanske Stater" opstod først hen ad vejen. I april

Opgaver

Undersøg, hvorfor den konservative "tea-party"-bevægelse har valgt at opkalde sig efter den historiske begivenhed i 1773. Find informationer på deres hjemmeside: <http://www.teaparty.org>

Uddrag af uafhængigheds-erklæringen

"Vi anser disse sandheder for selvindlysende, at alle mennesker er skabt lige, og at de af deres Skaber har fået visse umistelige rettigheder, heriblandt retten til liv, frihed og stræben efter lykke. At for at sikre disse rettigheder er blandt mennesker oprettet regeringer, hvis retfærdige magt hviler på de styredes samtykke, og når som helst nogen regeringsform bliver ødelæggende for disse formål, er det folkets ret at ændre eller opheve den og at indsætte en ny regering, baseret på sådanne grundsætninger og med magtbeføjelser organiseret på den måde, som efter dets opfattelse mest sandsynligt vil bringe dem sikkerhed og lykke."

1776 erklærede North Carolina sig uafhængigt, og Virginia fulgte efter. Som følge heraf nedsatte den amerikanske kongres² en komité den 11. juni 1776, som skulle udarbejde et forslag til uafhængighed. I den komité sad blandt andet Benjamin Franklin, John Adams og Thomas Jefferson. De to sidste skulle efterfølgende blive henholdsvis Amerikas anden og tredje præsident. Det blev besluttet, at Thomas Jefferson skulle forfatte udkastet, da han var den, der var dygtigst til at formulere sig. Den 4. juli 1776 vedtog kongressen udkastet.

Uafhængighedserklæringens generelle principper om lighed, frihed og demokrati var inspireret af de europæiske oplys-

² Den første amerikanske kongres blev nedsat den 10. maj 1775 med repræsentanter fra hver af de 13 stater. Deres mål var at danne en føderal regering, der kunne varetage de opgaver, som den britiske konge havde taget sig af. Kongressen havde hovedsæde i Philadelphia.

Uafhængighedskrigen og civilreligion

Kampen for frihed: Uafhængighedskrigen som en dualistisk kamp mellem det frie, demokratiske folk og det uretfærdige, autoritære Europa.

Den første store prøvelse: Amerikanerne blev, som det udvalgte folk, testet af Gud i kampen for skabelsen af den amerikanske nation.

Heltene: Den amerikanske nations fædre, George Washington og Thomas Jefferson, er blevet husket som dem, der gav friheden videre til

folket i uafhængighedserklæringen.

Symbolerne: Af den første store prøvelse udsprang en lang række symboler. Ud over uafhængighedserklæringen stammer flaget "The stars and Stribes" og nationalsangen "The Star spangled Banner" også fra denne tid. Frihedsgudinden, der var en gave fra Frankrig, blev ligeledes symbolet på amerikanernes nyhvervede frihed.

ningsfilosoffer som John Locke (1632-1704) og Charles-Louis de Secondat Montesquieu (1689-1755). De amerikanske stater var de første til at føre oplysningstidens tanker ud i livet, og der skulle gå en del år, før det samme skete i Europa.

Efter mange års kamp mod briterne havde George Washington i 1781 samlet en hær på 17.000 mand, hvoraf de 8.000 var franskmænd, udenfor Yorktown. Her var 8.000 britiske soldater samlet. Efter gentagne angreb fra G. Washingtons side valgte briterne at overgive sig. Den endelige afslutning på krigen, og den engelske

konges anerkendelse af den amerikanske uafhængighed kom ved fredsaftalen i Paris den 3. september 1783.

Den 30. april 1789 blev George Washington valgt som Amerikas første præsident. Forud lå flere års forhandlinger mellem de 13 stater om udformningen af det føderale system og landets forfatning.

Efter uafhængigheden sammenlignede amerikanerne sig med Europa, og det, de så, var modsætningerne mellem forskellige typer samfund. Europa var aristokratisk og gammeldags, hvorimod USA var nyt og demokratisk. USA var muligheder

Tidstavle

1754-1763: Syvårskrigen mellem England og Frankrig om kontrollen over kolonierne.

England vinder freden og magten over kolonierne i Amerika.

1763-1775: Englænderne afkræver skatter og afgifter af kolonierne.

1773: "The Boston Tea-party".

1775: Uafhængighedskrigen bryder ud.

1775: Den første amerikanske kongres bliver nedsat.

1776: Den amerikanske uafhængighedserklæring bliver skrevet af Thomas Jefferson.

1778: Frankrig går ind i krigen på amerikanernes side mod England.

1781: George Washington vinder en afgørende sejr ved Yorktown.

1783: Krigen afsluttes, og englænderne anerkender de amerikanske koloniers uafhængighed ved fredsaftalen i Paris.

1789: George Washington vælges som Amerikas første præsident.

Amerikansk familie på landet i starten af 1900-tallet.

nes land. Her kunne enhver skabe sit eget liv og muligheder. I Europa sad de gamle adelsfamilier på magten og pengene. I USA betød medfødt status meget lidt, og det blev grundlaget for ideen om den amerikanske drøm. USA var som et stykke rent papir – uskyldsrent – og klart til at skrive en ny historie. USA var fremtiden, mens Europa med dets gamle rivaliseringer og feudale system var fortiden.

Frontier-tesen: "Vejen mod Vest"

I begyndelsen af 1800-tallet bestod USA af 13 stater på Østkysten. Bare 50 år senere gik USA's grænser fra kyst til kyst, og

der var derfor tale om en kraftig ekspansionsperiode fra 1800 til 1850. Perioden var også den blodigste del af den amerikanske historie, da det gik kraftigt ud over den oprindelige befolkning, indianerne.

Store landområder blev enten købt eller erhvervet af USA gennem krig. For eksempel købte den amerikanske regering Louisiana af den franske kejser Napoleon Bonaparte for 11.250.000 dollars i 1803. Senere tvang man den mexicanske regering til at sælge New Mexico, Arizona og Californien for 18.250.000 dollars. Man erhvervede Texas og Florida fra Spanien, og disse to områder blev selvstændige stater i føderationen i 1845. USA købte Alaska fra Rusland i 1867.

Samlet kostede udvidelsen 48 millioner dollars og 3 krige. Et større land krævede en større befolkning, og USA voksede fra 5 millioner i 1800 til 100 millioner ved 1. verdenskrigs udbrud. Befolkningstilvæksten var en kombination af høje fødselstal på grund af relativ høj velstand

Opgaver

På bogens hjemmeside kan du læse om den danske immigrant Peter S. Petersen. Undersøg, hvilke årsager der lå bag hans families ønske om at immigrere til USA.

The Frontier og civilreligion

Gaven fra Gud: Under amerikanernes rejse mod vest blev de mere bevidste om, hvilke fantastisk land de havde tilegnet sig. Størrelsen og de mange naturressourcer bidrog til tanken om det udvalgte folk. Det var jo tydeligvis et storslået land, de havde fået fra Gud.

Nationens særlige mission: Som Guds udvalgte folk var det deres opgave at sprede nationens værdier som frihed, lighed og demokrati til andre områder.

samt den store emigrationsbølge fra midten af 1800-tallet.

Emigranterne ankom til den amerikanske østkyst fra Europa, hvorefter de drog mod vest for at få et stykke jord. Derfor rykkede grænsen til vildmarken "The Frontier" år efter år længere mod vest. Der var fire bølger af nybyggere. Først kom manden med bøssen, pelsjægeren. Derefter kom manden med øksen, som ryddede skovene. Så kom manden med ploven, og til sidst kom manden med pengene – købmændene.

Den amerikanske præsident Abraham Lincoln havde gennemført den såkaldte "Homestead-lov", som betød, at emigranterne kunne få et stykke jord på cirka 80 hektar gratis, hvis de blot ville opdyrke

Exceptionalisme: Der er i USA en udbredt forståelse af at være noget særligt. Altså at det amerikanske folk og den amerikanske nation adskiller sig fra andre nationer ved at være noget exceptionelt. De er et foregangsland både økonomisk, politisk og kulturelt. De er et land, som andre bør følge. De er noget særligt – noget exceptionelt.

det i minimum 5 år. Lige efter lovens indførelse kom der mere end 2 millioner emigranter pr. årti til USA. I de nordlige stater drog mange familier mod vest og fik hvert deres stykke jord. De nordlige stater var præget af puritanernes gamle dyder som flid, slid og nøjsomhed. De sydlige stater var derimod præget af plantageøkonomi baseret på slaveri.

Den amerikanske historiker Frederick Jackson skriver i "*The significance of the Frontier in American History*" fra 1893, at den amerikanske kultur var baseret på ekspansion, fremskridt og troen på muligheder. Han forklarer derved den specielle amerikanske identitet som noget, der er skabt gennem ekspansionen mod vest, og ikke gennem den europæiske arv. De europæiske emigranter blev gjort til amerikanere på deres rejse mod vest og gennem det hårde arbejde med at tæmme den amerikanske vildmark. Jackson gør amerikanerne til noget *exceptionelt* og noget ensartet i forskelligheden. De er ikke længere irere, svenskere og tyskere – de er amerikanere.

Opgaver

På bogens hjemmeside kan du finde et udvalg af amerikanske præsidenters taler. Undersøg, hvordan tanken om USA som noget exceptionelt kommer til udtryk.

Den amerikanske borgerkrig 1861-1865

Den konflikt, der startede borgerkrigen, havde to omdrejningspunkter. Det ene var kampen for, at staterne skulle forblive samlet i unionen, og den anden var slaveriet. De nordlige stater havde for længst

afskaffet slaveriet, da deres økonomi i højere grad byggede på en stigende industrialisering med baggrund i de mange nye fabrikker, der dukkede op i byerne. Norden havde en stort set ubegrænset adgang til arbejdskraft gennem de europæiske emigranter, der især ankom til de nordlige stater. Sydstaternes økonomi var baseret på plantagedrift med slaver som arbejdskraft. Konfliktens kerne var ikke blot, hvorvidt man skulle forbyde slaveriet, som i de nordlige stater, men også hvorvidt man skulle tillade slaveriet i de nye amerikanske stater, som stiftedes i takt med ekspansionen mod vest. Mange i Norden anså det som konkurrenceforvridende for landbruget, at man i syden havde gratis arbejdskraft i plantagerne på grund af slaverne. Derudover var der en del i Norden, der betragtede det som moralsk forkert og inhumant at holde slaver. De argumenterede for, at slaverne skulle sendes tilbage til Afrika, hvor hjemvendte frigivne slaver i 1822 havde grundlagt det afrikanske land Liberia.

Sydstaterne løsrev sig fra USA i 1860 og dannede deres egen nation Amerikas Forbundne Stater, CSA (The Confederate States of America). I foråret 1861 var Nord og Syd i krig. Den amerikanske præsident Abraham Lincoln mente ikke, at USA var en frivillig samling af stater, som man bare uden videre kunne forlade, og han var derfor opsat på at tvinge de sydlige stater tilbage i unionen. Alle havde forventet en kortvarig krig, men det endte som den mest blodige i amerikansk historie. Krigen varede i 4 år, indtil sydstaternes dygtige general Robert E. Lee den 9. april overgav sig til nordstaternes general Ulysses S. Grant i Virginia.

Borgerkrig og civilreligion

Den anden store prøvelse: Den amerikanske borgerkrig er tit set som en krig i forlængelse af uafhængighedskrigen. Den første krig var kampen for frihed og uafhængighed. Den anden krig var kampen for intern sammenhæng og samhørighed.

Heltene: De soldater, der måtte lade live under krigen, fejres i dag som helte, der ofrede deres liv for nationens skyld.

Abraham Lincoln: En central figur på grund af sin kamp for at samle unionen og for afskaffelsen af slaveriet. Hans død i teateret i Washington er blevet tolket som en form for martyrdød. Han er således blevet helgengjort i den nationale erindring, fordi han ofrede sit liv for sit folk.

Under borgerkrigen døde i alt 600.000 amerikanere. 350.000 fra nord og 250.000 fra syd ud af en samlet befolkning på 31 millioner. Denne krig var sammenlagt mere blodig, end alle andre tidligere krige,

Abraham Lincoln blev den centrale figur under den amerikanske borgerkrig, som George Washington havde været det under uafhængighedskampen. Han kom fra et fattigt hjem i Kentucky og endte som en selv-lært advokat i Illinois. Han var en mand med viljestyrke og stædighed. Lincolns største mål var at undgå en splittelse af Den Amerikanske Union. Derudover ville han undgå, at slaveriet blev udbredt til nye amerikanske stater i Vesten. Han ønskede en gradvis afvikling af slaveriet i USA, samt at man på sigt skulle sende slaverne tilbage til Afrika. Han blev myrdet i et teater i Washington den 14. april 1865. Lincoln var amerikansk præsident fra 1860 til 1865.

som USA siden har deltaget i. Krigens voldsomhed skyldtes først og fremmest den nye krigsteknik. Det var første gang i historien, at man førte en skyttegravskrig, hvor man gennem lange perioder massivt beskød hinanden fra hver sin grav. Derudover betød nye transportteknikker og den industrielle revolution en kæmpe produktion af våben og en hurtig adgang til disse. Nye våben som håndgranater og maskinkanoner var ligeledes med til at gøre krigen mere voldsom. Geværerne blev masseproduceret på de nye fabrikker, og de blev kørt direkte til skyttegravene i en af tidens mest betydningsfulde opfindelser – toget. Toget betød herudover, at man kunne mobilisere og flytte massehære hurtigt og effektivt.

Det er svært at forestille sig noget værre og mere giftigt for en nation end en borgerkrig. I det første årti efter krigen var der kold luft mellem parterne, og selv i dag er der stadig forskel mellem Nord og Syd. Amerikanerne er således meget bevidste om, hvorvidt man er "dixie" fra syd eller "yankee" fra nord. Krigen dyrkes i dag imidlertid også både i Nord og Syd som den krig, der samlede nationen. Det var ligeledes en krig, der rykkede nationen tættere på idealet om frihed og lighed for alle.

Amerikanske præsidenters brug af civilreligion i udenrigspolitikken

I det efterfølgende afsnit skal vi undersøge, hvordan der på den ene side henvises til de historiske begivenheder, altså *det forestillede fællesskab*, og på den anden side, hvordan der anvendes *civilreligiøs* retorik

hos de amerikanske præsidenter. Fokus vil være på udenrigspolitikken og den "os" overfor "dem"-retorik, der anvendes, da det i særlig grad er her, at den amerikanske selvforståelse kommer til udtryk.

Amerikansk udenrigspolitik fra 2. verdenskrig til den kolde krig

Amerikansk udenrigspolitik har i den amerikanske selvforståelse et moralsk grundlag. Den bygger på puritanernes *dualistiske* verdenssyn, hvilket betyder, at man opdeler verden i det gode og det onde. USA er det gode samfund, der kæmper mod det onde. USA skal som Guds udvalgte folk udbrede værdierne fra det gode samfund, "The City upon a Hill", til resten af verden. Det er værdier som lighed, frihed og demokrati. USA er "den udvalgte nation". Det vil sige, at USA er valgt af Gud til at varetage en særlig rolle i verden. På den måde får civilreligionen stor betydning for den amerikanske udenrigspolitik.

Denne tankegang kommer til udtryk i den politisk aktive redaktør John O'Sullivan's "Manifest Destiny" fra 1845. Heri skriver han, at USA er den første demokratiske nation i verden. Det er, ifølge J. O'Sullivan, derfor landets mission, at udbrede disse demokratiske værdier samt den kristne civilisation til resten af verden. Med udgangspunkt i dette argumenterede O'Sullivan for en amerikansk anneksering af Texas. Det var ligeledes disse tanker, der i 1800-tallet legitimerede den store ekspansion mod vest, og som underlagde det store nordamerikanske område fra kyst til kyst under USA (se afsnit om

"The Frontier"). Det er også i dag den selvforståelse, der legitimerer USA's aktiviteter ude i verden.

Samtidig med ekspansionen mod vest formulerede den amerikanske præsident James Monroe i 1823 en ny udenrigspolitik, der senere blev kaldt *Monroe-doktrinen*. Den gik ud på, at USA ikke ville blande sig i europæisk politik og konflikter, hvis europæerne ikke blandede sig i amerikansk politik. Dette lagde grunden til den amerikanske udenrigspolitik, som kaldes *isolationisme*. USA kunne isolere sig fra resten af verden på grund af den geografisk gode position, landet har med de to verdenshave omkring sig. Denne udenrigspolitik holdt stand frem til 1. verdenskrig, hvor USA blev trukket ind i krigen i 1917.

I løbet af 1800-tallet forandrede USA sig. De mange emigranter betød, at USA fik verdens største arbejdsstyrke, og denne bidrog til, at landets industri- og fødevarereproduktion blev enorm. Økonomiske ressourcer er en vigtig kilde til international magt, og det var i høj grad disse ressourcer frem for diplomati og militær, der gjorde USA til en stormagt i starten af 1900-tallet.

Der havde været stor økonomisk vækst i USA fra slutningen af 1800-tallet til krakket i 1929. I 1914 var USA verdens rigeste nation med et bruttonationalprodukt, der var 3 gange så stort som Storbritanniens. USA's eksport forandrede sig fra i slutningen af 1800-tallet at bestå af landbrugsvarer til i højere grad at bestå af færdigproducerede industrivarer først i 1900-tallet.

Dette skift i økonomisk styrke afspejlede sig hurtigt i de europæiske staters holdninger til USA, og landets rolle på den internationale scene. Tyskland og andre

Isolationisme, internationalisme og civilreligion

Isolationisme: Politisk skulle USA isolere sig fra Europa. Hvis amerikanerne ikke blandede sig i europæiske anliggender, så skulle europæerne også holde sig fra amerikanske.

Denne politik afspejlede et ønske om at beskytte det rene og uspolerede amerikanske samfund og dets værdier. USA skulle ikke fordærvs af Europas gamle magtstrukturer og værdier.

Internationalisme: USA skulle føre en aktiv udenrigspolitik. Amerikanerne skulle som det udvalgte folk sprede det amerikanske samfunds værdier om frihed, lighed og demokrati.

europæiske lande begyndte på dette tidspunkt at tale om "den amerikanske trussel", og også USA følte sine interesser truet. Den 2. april 1917 erklærede den amerikanske kongres Tyskland krig. Baggrunden for krigserklæringen var Tysklands meddelelse om, at alle handelsskibe, der nærmede sig Storbritannien, ville blive sænket uden varsel. Da det første amerikanske skib blev sænket, gik amerikanerne ind i krigen på Englands og Frankrigs side. Hermed ændrede den amerikanske udenrigspolitik sig fra at være *isolationistisk* til at blive *internationalistisk*, da USA nu involverede sig i internationale konflikter.

Efter 2. verdenskrig stod det klart for alle, at USA ikke kunne vende tilbage til den isolationistiske udenrigspolitik. USA var blevet en verdensmagt – en rolle, man ikke kunne løbe fra. I modsætning til alle andre lande var USA kommet styrket ud af krigen. Dets industri producerede lige så meget som resten af verden til sammen.

Et nyt selvbevidst USA så dagens lys. Vi lever i det "amerikanske århundrede", proklamerede bladkongen Henry Luce i magasinet "Life" i 1914. Samtidig stod det klart, at det var Sovjetunionen, der var fremtidens fjende.

Med Truman-doktrinen indvarsledes den kolde krig mellem USA og USSR. Denne doktrin gik i korthed ud på, at man skulle inddæmme Sovjetunionen. Ud over at den kolde krig var en konflikt mellem to lande, var det også en konflikt mellem to ideologier og samfundstyper. Med inddæmningspolitikken ville man undgå, at Sovjetunionen spredte sin kommunistiske samfundsmodel og indflydelse til andre lande. Truman fremhævede i den forbindelse USA som den frie verdens leder i sin indsættelsestale den 20. januar 1949:

"Steadfast in our faith in the Almighty, we will advance toward a world where man's freedom is secure."

Her trækkes linjerne igen tilbage til "The city upon a Hill". Amerika som det lysende eksempel skal gå forrest og være en rettesnor for andre vestlige lande. I sin State of Union-tale fra 1951 fremstiller Truman endvidere det amerikanske samfund som det gode samfund, der under Guds velsignelse kæmper mod det onde Sovjetunionen.

"The threat of world conquest by Soviet Russia endangers our liberty and endangers the kind of world in which the free spirit of man can survive. This threat is aimed at all peoples who strive to win or defend their own freedom and national independence."

Den dualistiske kamp mellem det gode frihedselskende USA og det onde imperialistiske USSR præger koldkrigsretorikken hos mange præsidenter. I Tru-

mans State of the Union-tale fra 1952 sammenligner han den amerikanske kamp for frihed i verden med uafhængighedskrigens kamp for frihed. Amerika skal som Guds udvalgte folk gå forrest i denne kamp som det lysende eksempel for resten af verden. På denne måde anvendte Truman både elementer fra den amerikanske historie og civilreligionen i sin udenrigspolitiske retorik.

Under Truman blev inddæmningspolitikken fulgt op af Marshallplanen. Denne plan, opkaldt efter den amerikanske udenrigsminister George Marshall, skulle økonomisk styrke de frie lande i kampen mod kommunismen. Samtidig blev NATO oprettet som et militært forsvarssamarbejde mellem de vesteuropæiske lande og USA vendt mod Østblokken, dvs. Sovjetunionen (USSR) og de allierede østeuropæiske lande i Warszawapagten.

I 1980'erne kom præsident Ronald Reagan til magten i USA. Som vi kan se af Ronald Reagans indsættelsestale i 1981, henviser han også ofte til Gud i sine taler: *"We are a nation under God, and I believe God intended for us to be free."* På samme måde fremhæver han USA som et "blessed land", hvis skæbne er bestemt af Gud. USA har en

Opgaver

- Find Ronald Reagans "State of the Union"-tale fra 1984 på bogens hjemmeside.
- Undersøg, hvordan den amerikanske præsident anvender civilreligiøs retorik til at opfordre den amerikanske befolkning til at tage våbenkapløbet mellem USA og USSR alvorligt. Hvordan fremstilles henholdsvis USA og USSR i talen?

mission og har Gud på sin side mod Sovjetunionen. Reagan anlagde en hård tone over for Sovjetunionen, som han i en tale fra 1983 kaldte for "Ondskabens Rige":

"So, in your discussions of the nuclear freeze proposals, I urge you to beware the temptation of pride – the temptation of blithely declaring yourselves above it all and label both sides equally at fault, to ignore the facts of history and the aggressive impulses of an evil empire, to simply call the arms race a giant misunderstanding and thereby remove yourselves from the struggle between right and wrong".

På trods af den hårde retorik over for Sovjetunionen var det under Ronald Reagan, at der i 1987 startede forhandlinger om en nedrustningspolitik med den sovjetiske præsident Mikhail Gorbatsjov. Dette blev starten på afslutningen af den kolde krig i starten af 1990'erne.

Obamas udenrigspolitik

Med Barack Obama som præsident i 2008 ændredes den amerikanske udenrigspolitik igen. Obama tog afstand fra George W. Bushs enegang i international politik og søgte en mere blød og samarbejdende linje. I sin indsættelsestale i 2009 argumenterer Obama for, at USA skulle anvende sin magt til at være det gode eksempel i verden.

"Our power grows through its prudent use; our security emanates from the justness of our cause, the force of our example, the tempering qualities of humility and restraint."

Dette vidnede om en ydmyghed i forhold til den tidligere præsidents politik, og samtidig minder det også den amerikanske befolkning om deres historiske arv. Trådene blev her trukket tilbage til puritanernes "The City upon a Hill". Det

amerikanske samfund skulle være et land, som resten af verden gerne ville følge. Det skulle være det gode eksempel, og dette forpligtede.

Obama gik til valg på, at han ville afslutte de to krige i Afghanistan og Irak, og han har indtil videre trukket de amerikanske tropper ud af Irak. De sidste amerikanske tropper skal efter planen være ude af Afghanistan i slutningen af 2014, og præsidenten meldte i sin State of the Union-tale i 2014 ud, at Guantánamo-basen skal lukkes i løbet af 2014.

"... we close the prison at Guantanamo Bay – because we counter terrorism not just through intelligence and military action but by remaining true to our constitutional ideals and setting an example for the rest of the world."

Med dette citat ser vi igen præsidenten legitimere sine handlinger ved at argumentere for, at USA skal være det lysende eksempel for resten af verden.

Der findes ikke nogen Obama-doktrin på det udenrigspolitiske område. Barack Obama er meget pragmatisk i sin udenrigspolitik. Han vil gerne gennemanalysere de enkelte problemer, inden han tager stilling til, hvordan der skal handles. Obama er i modsætning til Bush og dennes doktrin af den overbevisning, at amerikanske tropper skal anvendes, når amerikanske interesser skal forsvares, og ikke kun for at udbrede demokrati i verden. (Læs om George W. Bushs udenrigspolitik på bogens hjemmeside).

Obama er meget optaget af, at hans udenrigspolitik følger de amerikanske borgeres ønsker og interesser. Dette viste han i 2013 i forhold til konflikten i Syrien. Borgerkrigen i Syrien tog i løbet af 2013 en ny drejning, da det blev slået fast, at den syriske præsident Bashar al-Assad

havde anvendt kemiske våben mod sin egen befolkning. Den amerikanske præsident havde ved en tidligere lejlighed udtalt, at hvis den syriske regering anvendte kemiske våben, så var den amerikanske regering nødt til at reagere. Da den syriske præsident overtrådte denne såkaldte "røde linje" og anvendte kemiske våben, valgte den amerikanske præsident dog først at spørge den amerikanske kongres, inden en eventuel amerikansk aktion i Syrien i 2013. I sin tale til kongressen den 31. august 2013 citerede han Abraham Lincoln:

"But having made my decision as Commander-in-Chief based on what I am convinced is our national security interests, I'm also mindful that I'm the President of the world's oldest constitutional democracy. I've long believed that our power is rooted not just in our military might, but in our example as a government of the people, by the people, and for the people."

Præsidenten anvendte her en af den amerikanske histories største helte til at legitimere sin nye retning i udenrigspolitikken. Obama ville ikke føre en aktiv udenrigspolitik, medmindre befolkningen støttede ham heri.

"But we are the United States of America, and we cannot and must not turn a blind eye to what happened in Damascus. Out of the ashes of world war, we built an international order and enforced the rules that gave it meaning. And we did so because we believe that the rights of individuals to live in peace and dignity depends on the responsibilities of nations. We aren't perfect, but this nation more than any other has been willing to meet those responsibilities."

Resultatet af Obamas politik i forhold til Syrien kunne tolkes på to måder. Enten at præsident Obama tabte ansigt ved ikke at lægge handling bag sine ord, eller at det var en sejr for Obama, da det lykkedes ham at holde sig ude af en konflikt, som et flertal i den amerikanske befolkning var imod, samtidig med at Assad i sidste ende gik med til at destruere sine kemiske våben efter internationalt pres. Præsidenten fremstillede det selv som en sejr for diplomatiet i sin State of the Union-tale 2014.

"American diplomacy, backed by the threat of force, is why Syria's chemical weapons are being eliminated. And we will continue to work with the international community to usher in the future the Syrian people deserve – a future free of dictatorship, terror and fear."

Præsidenten Barack Obama forsøger at skabe en international orden med USA i spidsen. Men det skal ikke være med et USA i enegang. Derfor var det også under Syrienkonflikten et USA, der afventede, hvad europæerne ville foretage sig, og ikke omvendt. Problemet for Obama er, at ingen tilsyneladende forstår hans politik, eller at de ser denne som udtryk for svaghed. Verden er siden afslutningen af 2. verdenskrig blevet vant til et udenrigspolitisk aktivt USA. Obama udtrykker det selv på denne måde i sin State of the Union-tale 2014:

"My fellow Americans, no other country in the world does what we do. On every issue, the world turns to us, not simply because of the size of our economy or our military might but because of the ideals we stand for and the burdens we bear to advance them."

Anna Amby Frejbæk

USA: Politik og befolkning

I dette afsnit får du indsigt i præsidentens rolle som en figur, der samler den amerikanske befolkning og fortolker nutiden i lyset af amerikanernes fælles historie. Du får også indsigt i, hvordan det politiske system i USA er opbygget, og hvad der adskiller det fra det danske. Desuden får du indblik i den amerikanske velfærdsstats indretning.

Den amerikanske præsident som samlingspunkt

Indsættelsesceremonien

"Hver gang vi samles for at indsætte en præsident (...) mindes [vi] om, at dét, der binder denne nation sammen, ikke er vores hudfarve eller vores religiøse grundsætninger eller oprindelsen af vores navne. Dét, der gør os enestående – dét, der gør os til amerikanere – er vores troskab over for en idé, der blev udtrykt i en erklæring for mere end to århundreder siden: "Vi anser disse sandheder for selvindlysende, at alle mennesker er skabt lige; at de af deres skaber har fået visse umistelige rettigheder; at blandt disse er liv, frihed og stræben efter lykke." I dag fortsætter vi en uafsluttet rejse, der forbinder betydningen af disse ord med vor tids realiteter. (...) Historien fortæller os, (...) at selv om frihed

er en gave fra Gud, må den sikres af Hans folk her på jorden." Præsident Obamas indsættelsestale 2013.

Indsættelsen af amerikanske præsidenter er forbundet med stærke traditioner og ritualer, der spiller en vigtig rolle i den amerikanske civilreligion. Indsættelsen foregår på trappen af U.S. Capitol, hjemstedet for det amerikanske parlament, Kongressen, i Washington D.C.

Som du kan se på billedet, er mange mødt op for at overvære indsættelsesceremonien, både almindelige amerikanere og officielle personer, herunder Kongressens medlemmer, højesteretsdommerne, højtstående officerer og tidligere præsidenter m.fl.

Ved indsættelsen holder præsidenten en tale, og han aflægger ed over for højesteretspræsidenten, idet han sværger, at han vil udføre sit præsidentembede omhyggeligt, og at han vil bevare, beskytte og forsvare den amerikanske forfatning. Barack Obama aflagde ed på den legendariske præsident Abraham Lincolns bibel som et symbol på hans samhørighed med Lincoln og den amerikanske historie generelt.

Præsidentens indsættelsestale har til formål at samle befolkningen og styrke følelsen af at være en del af det amerikanske fællesskab. Dette er særlig vigtigt efter en

Præsidentens indsættelse på trappen af US Capitol, 2013.

periode med valgkamp, hvor to forskellige præsidentkandidater har kæmpet imod hinanden og bidraget til at trække modsætningerne i den amerikanske befolkning op.

Som du kan se i citatet ovenfor, omtaler Obama den amerikanske befolkning som et fælleskab ("vi"), der er noget særligt ("enestående"), og som står sammen på tværs af etniske og religiøse forskelle. Obama fremhæver også, at det amerikanske folk har en fælles fortid og en forpligtelse ("troskab") over for "sandhederne" om retten til liv, frihed og stræben efter lykke, sandheder, som amerikanerne skal arbejde for at føre ud i livet. Retten til liv, frihed og stræben efter lykke er ifølge Obama givet til den amerikanske befolkning af deres "skaber" eller "Gud". Man skal ikke tilhøre en bestemt religion for at kunne identificere sig med denne "Gud";

"Gud" er en fælles gud for alle amerikanere, uanset hvilken trosretning de tilhører.

Gennem talen forsøger præsidenten således at styrke amerikanernes følelse af

Opgaver

- Find klip på YouTube fra to eller flere indsættelsesceremonier af amerikanske præsidenter. Karakterisér den stemning, der kendetegner indsættelsesceremonierne. Find mindst tre civilreligiøse ritualer i ceremonierne, og forklar med jeres egne ord, hvordan disse ritualer kommer til udtryk.
- Find også klip fra en eller flere præsentationer af danske regeringer, og undersøg, hvordan en regeringspræsentation i Danmark er bygget op, om den har bestemte ritualer, og hvilken stemning der kendetegner den.

at være en del af et fællesskab, der er forbundet med "Gud," med bestemte frihedsrettigheder og med en fælles fortid. Ud over indsættelsesceremonien har USA andre vigtige civilreligiøse højtider, for eksempel Thanksgiving Day (en form for høstfest, der har rødder tilbage til de første engelske indvandrere) og Memorial Day (mindedag for faldne amerikanske soldater).

Ud over at samle befolkningen på tværs af modsætninger benytter præsidenten også indsættelsestalen til at præsentere sin politiske kurs. Også her spiller civilreligionen en rolle, da præsidenten anvender civilreligiøs retorik i sin argumentation for sin politiske kurs. I Obamas anden præsidentperiode var det for eksempel et politisk mål at mindske uligheden i den amerikanske befolkning. Som du kan læse om senere i kapitlet, argumenterer Obama for, at hvis frihedsrettighederne, som omtales i citatet ovenfor, skal føres ud i livet, er det vigtigt at mindske uligheden i det amerikanske samfund, så *alle* amerikanere (ikke kun de rigeste) reelt har mulighed for at søge lykken.

Præsidentkandidaters fortolkning af den amerikanske drøm

En præsidentkandidat, der stiller op til valg, må som en vigtig del af valgkampen levere sin personlige version af den amerikanske drøm for at vinde tilslutning i befolkningen. Præsidentkandidaten må fortolke sin personlige baggrund og historie ind i den fælles amerikanske historie.

Barack Obama blev valgt til præsident i 2008 og genvalgt i 2012. Hans anden og

sidste præsidentperiode udløber i 2016, da en præsident i USA kun kan sidde i to præsidentperioder – det vil sige højst i 8 år.

Barack Obama blev født i staten Hawaii. Hans far var en kenyansk gæstestuderende, der tog tilbage til Kenya tidligt i Barack Obamas barndom, og Obama voksede op hos sin amerikanske mor. Obama er den første amerikanske præsident med afroamerikanske rødder, og hans familiemæssige baggrund spiller en vigtig rolle i hans udgave af den amerikanske drøm: Obama fortolker sin baggrund sådan, at når en afroamerikaner og søn af en enlig mor kan blive præsident i USA, er det tegn på Obamas personlige styrke og hårde arbejde, men også på det amerikanske samfunds frihed og lige muligheder.

I nedenstående citat kan du se et eksempel på Obamas fortolkning af den amerikanske drøm. Citatet stammer fra Obamas første indsættelsestale fra 2009. I citatet fortæller han om, hvordan USA har udviklet sig siden 1950'erne, hvor afroamerikanere og hvide levede adskilt fra hinanden i sydstaterne. Præsident Obama fremhæver, at enhver amerikaner har frihed til at forme sin egen skæbne, men også pligt til at arbejde hårdt og være modig og loyal over for fædrelandet:

"Hver eneste amerikaner skal anerkende, at vi har pligt over for os selv, vores nation og for omverdenen. (...) Det er prisen for og løftet ved et statsborgerskab. Det er kilden til vores tilid – en viden om, at Gud beder os om at forme en usikker skæbne. Det er meningen med vores frihed og vor trosbekendelse – og grundlaget for, at mænd, kvinder og børn af enhver race og enhver tro er sammen om at fejre [indsættelsen] (...). Det er også årsagen til, at en mand, hvis far for mindre end 60 år siden måske ikke ville

*blive betjent på en lokal restaurant, i dag står over for jer og tages i ed som præsident.*³

Barack Obama har således en helt særlig forudsætning for at spille rollen som en samlende figur for den amerikanske befolkning, hvilket forklares på følgende måde af den politiske sociolog Carsten Bagge Laustsen:

*"Obama [kan] ses som en inkarnation af den amerikanske civilreligion. Han er nationens forskelle forenet i en og samme person. Han er søn af en sort far fra Kenya og en hvid mor fra Kansas. Han har levet i et af verdens fattigste lande, Indonesien, og har siden gået på nogle af de bedste skoler i USA. Han er, som han selv skriver, gift med en sort kvinde, i hvis årer der løber slaveblod. Og endelig har han familiemedlemmer spredt ud over tre kontinenter og af snart sagt en hvilken som helst race (...). Obama viser således ved sin blotte eksistens, at nationens mange forskelle kan samles i en og samme vilje."*⁴

Den amerikanske befolkning

Set med danske øjne kan indsættelsen af en amerikansk præsident virke overdrevent højtidelig. Også indsættelsesceremoniens sammenblanding af "Gud" og politik virker fremmed for de fleste danskere. Men for bedre at forstå indsættelsesceremoniens betydning kan man se på de store forskelle, der findes i den amerikanske befolkning. Indsættelsesceremonien kan ligesom andre civilreligiøse ritualer give

3 Oversættelsen af Obamas tale er fra DR's hjemmeside: www.dr.dk/Nyheder/Temaer/Oevrige_temaer/2009/Obama/20090120214653.htm

4 Carsten Bagge Laustsen: Der hænger et billede af Obama over klaveret. Eller civilreligion i USA. I: Perspektiver på politik. Bidrag til samfundsdebatten. Jens Blom-Hansen og Jørgen Elkjær (red.) Academica 2009.

amerikanerne en følelse af at stå sammen på tværs af etniske og religiøse forskelle.

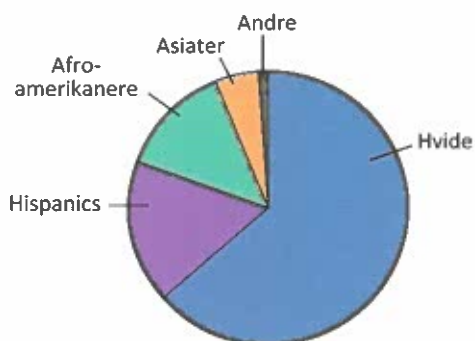
Den amerikanske befolkning er mere sammensat af forskellige religiøse og etniske grupper end den danske. Som du kan læse i historieafsnittet har immigration altid været en vigtig del af den amerikanske historie, og sammenlignet med andre vestlige lande tillader USA en meget stor indvandring til landet. Den amerikanske befolkning er således vokset fra 200 millioner i 1970 til 316 millioner i 2013,⁵ og indvandring er en vigtig årsag til den store befolkningstilvækst, der dog også skyldes høje fødselstal.

Figuren nedenfor viser den amerikanske befolknings etniske sammensætning. Som du kan se på figuren, er størstedelen, 63 %, af den amerikanske befolkning "hvide amerikanere". Gruppen af "hvide amerikanere" er sammensat af indvandrere fra forskellige dele af Europa. De første indvandrere var engelske protestanter, der rejste til USA fra 1600-tallet. Tilstrømningen fra England og resten af Nordeuropa fortsatte i de følgende århundreder. I slutningen af 1800-tallet og starten af 1900-tallet kom der desuden mange syd- og østeuropæere til USA. I starten var de "gamle" amerikanere bekymrede over denne indvandring, fordi de mente, at syd- og østeuropæerne havde en fremmed kultur i forhold til de nordeuropæiske indvandrere. Men de nye indvandrere tilpassede sig hurtigt den amerikanske kultur; de *assimilerede* sig, og i dag er det svært at finde afgørende forskelle mellem amerikanere med europæiske rødder.

Den næststørste etniske gruppe er 'hispanics', det vil sige indvandrere fra Mexico, Central- og Sydamerika og De Caribi-

⁵ United States Census Bureau, 2014.

Figur 5.1 Indbyggere i USA fordelt på etnisk oprindelse, 2010

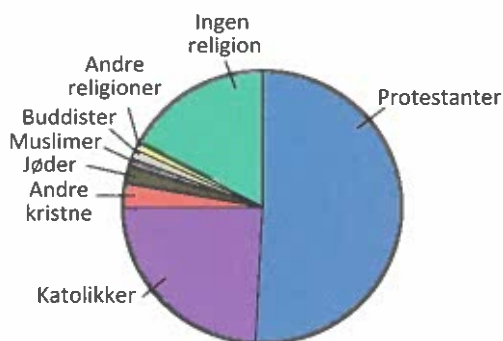
Kilde: United States Census Bureau.

ske Øer, hvoraf de fleste er kommet til USA fra 1965 og frem. Hispanics er også "hvide", men regnes ofte som en etnisk gruppe for sig selv, fordi de skiller sig ud sprogligt og kulturelt. Størstedelen af hispanics-gruppen er katolikker og har spansk som modersmål. I Californien og de sydvestlige stater, hvor hispanics udgør en stor del af befolkningen, diskuterer man derfor, om spansk skal sidestilles med engelsk.

Afroamerikanere udgør 13,6 % af befolkningen, mens indvandrere fra Asien og Stillehavs-øerne udgør 4,6 %. Sammenlignet med den amerikanske befolkning er den danske befolkning meget mere ensartet: I Danmark er cirka 11 % af befolkningen "indvandrere" og "efterkommere", mens 89 % regnes for at være "danskere".⁶

⁶ Nyt fra Danmarks Statistik nr. 231, 1. maj 2014. Sammenligningen skal tages med forbehold for en forskellig opgørelsesmetode i USA og Danmark. En person, hvis bedsteforældre er indvandrere fra Pakistan, vil for eksempel blive regnet som "danske", hvis mindst en af personens forældre er født i Danmark og har dansk statsborgerskab. En lignende person vil i den amerikanske opgørelse blive regnet som "asiat".

Figur 5.1 Indbyggere i USA fordelt på religiøse tilhørsforhold, 2008

Kilde: PEW Research Institute. 2008.

Som du kan se på figuren over religiøse tilhørsforhold, er den amerikanske befolkning også meget sammensat mht. religion. Størstedelen af befolkningen, 75 %, er kristne, men katolikker udgør en meget større del af befolkningen end i Danmark. Til sammenligning er 78 % af den danske befolkning medlem af den protestantiske folkekirke.⁷

Det politiske system i USA og Danmark

Det føderale niveau og delstaterne

Som du har læst om ovenfor, er den amerikanske befolkning meget sammensat med hensyn til etniske og religiøse grupper. Men der er også store *geografiske* forskelle i befolkningen, og civilreligionen bidrager også til knytte amerikanerne sammen på tværs af de enkelte stater.

USA er en *føderation*, det vil sige en sammenslutning af 50 stater med en fæl-

⁷ Folketal den 1. i kvartalet. Danmarks Statistik 2014.

Lovligt salg af cannabis i Colorado

I staten Colorado har det siden den 1. januar 2014 været lovligt at købe og sælge cannabis, selv om der er et føderalt forbud mod cannabis i USA. Ved en folkeafstemning i november 2012 stemte 55 % af Colorados borgere for en ændring af statens forfatning (statens "grundlov"), der gør det lovligt at købe og sælge cannabis. Man skal være over 21 år for at købe cannabis, man kan højst købe 1 ounce (28,5 gram) ad gangen og kun i et lille antal butikker med en licens. Den føderale regering har givet Colorado dispensation til at indføre denne forsøgsordning.

Argumenterne for lovliggørelse af cannabis er blandt andet, at det alligevel er svært at

overholde et forbud, og at det derfor er bedre, at staten tjener penge på cannabis, end at kriminelle gør det. Colorado har indført en skat på 25 % ved salg af cannabis og har besluttet at bruge de første 27,5 millioner \$ af indtægterne på at bygge nye skoler.

Et andet eksempel på, at lovgivning kan variere fra stat til stat, er forbuddet i staten Kansas mod at undervise i Darwins lære om arternes udvikling. Denne lære kan ifølge kritikerne opfattes som modstridende med kristendommens opfattelse af, at mennesket er skabt i Guds billede. Forbuddet blev vedtaget i 1999, men ophævet to år efter.

les regering i Washington D.C. Denne regering kaldes *den føderale regering*, og den vedtager love, som gælder i hele USA. I Danmark hører vi mest om USA's føderale regering, og især om den amerikanske præsident, men hver stat har også sin egen regering og sine egne love. I USA diskuterer man ofte, hvor meget den føderale regering skal bestemme i forhold til de enkelte stater. Mange amerikanere er skeptiske over for at give den føderale regering for meget magt. Denne skepsis har rødder tilbage til de første amerikanske indvandrere, der, som du kan læse om i historiekapitlet, var kritiske over for den engelske centralmagt.

Der er store forskelle mellem de enkelte stater i USA – både med hensyn til økonomi, befolkningssammensætning og lovgivning. I boksen ovenfor kan du se et eksempel på, hvordan staterne Colorado og Kansas har indført love, der var anderledes end lovene i resten af USA.

Den amerikanske præsidents politiske rolle

Danske nyhedsmedier fortæller ofte om den amerikanske præsident, og medierne kan give os det indtryk, at præsidenten bestemmer næsten alt i USA. Som det fremgår nedenfor, er det ikke tilfældet. I dette afsnit får du indsigt i, hvilken rolle præsidenten spiller i det politiske system, og hvilken magt præsidenten har. Vi starter med et eksempel på, hvordan præsident Obama i starten af 2014 forsøgte at forbedre forholdene for de langtidsarbejdsløse i USA.

Præsident Obama holdt en tale i januar 2014, hvor han kom med et forslag om at forlænge understøttelsen til arbejdsløse. Obama var symbolsk omgivet af en flok arbejdsløse, og talen blev introduceret af Kathleen Hackett, langtidsarbejdsløs og mor til to sønner i det amerikanske militær. Kathleen Hackett fortalte om sine vanskeligheder med at få sin økonomi til at hænge sammen.

I USA kan arbejdsløse *normalt* få understøttelse i 6 måneder. Men en *særlig* ordning har siden 2008 forlænget understøttelsen til en periode på op til 11 måneder. Den særlige ordning er indført på grund af den økonomiske krise, der gør det ekstra vanskeligt at finde arbejde. Præsident Obama og mange andre i partiet *Demokraterne* vil gerne have forlænget ordningen, for selv om der er tegn på bedring i økonomien, er arbejdsløsheden fortsat høj i USA. Derimod er mange medlemmer af *Republikanerne* (det andet store parti i USA) imod en forlængelse.

Hvis understøttelsen skal forlænges, skal der vedtages en lov i *Kongressen*, USA's parlament, som består af to kamre, *Senatet* og *Repræsentanternes Hus*. En lov skal *både* vedtages i Senatet og i Repræsentanternes Hus (se boksen og figuren nedenfor).

Senatet og Repræsentanternes Hus er ofte domineret af hvert sit parti. I begyndelsen af 2014 havde Demokraterne flertal i Senatet, mens Republikanerne havde flertal i Repræsentanternes Hus. Det var meget usikkert, om der kunne samles et flertal for forlængelsen af arbejdsløshedsunderstøttelsen i Repræsentanternes Hus, hvor Republikanerne har flertal. Derfor ser forlængelsen af arbejdsløshedsunderstøttelsen i skrivende stund ud til at være opgivet, og Kathleen Hackett og andre langtidsarbejdsløse står uden indkomst, selv om præsidenten ønsker at forbedre deres forhold.

Eksemplet viser, hvor vanskeligt det kan være for præsidenten at få Kongressen til at vedtage love, der passer ind i præsidentens politiske kurs. Det amerikanske politiske system kaldes et system af *checks and balances* (se nedenfor), fordi det har en lang række strukturer og ord-

ninger, der skal skabe balance mellem magtcentrene, sådan at ét magtcenter (for eksempel præsidenten og hans regering) ikke bliver for stærkt og dominerende i forhold til de andre.

Eksemplet viser også, at der i USA generelt er stor modstand mod *mere* statslig hjælp til arbejdsløse og fattige. Individualisme er en vigtig amerikansk værdi, og mange amerikanere lægger vægt på, at den enkelte amerikaner skal kunne tage vare på sig selv og forsørge sig selv uden statens hjælp.

Republikanerne bruger ofte civilreligiøs retorik, når de skal argumentere for, at enhver amerikaner bør kunne forsørge sig selv, hvis han eller hun ellers er sund og rask. Republikanerne henviser til, at enhver amerikaner er fri til at søge sin egen lykke og har pligt til at arbejde hårdt. Derfor vil det være i strid med de amerikanske værdier at gøre *mere* for de arbejdsløse.

Demokraterne anvender også civilreligiøs retorik, når de skal argumentere for forbedringer for arbejdsløse og fattige, idet de peger på, at alle amerikanerne i realiteten ikke er frie, når der er for stor ulighed i samfundet, og når man kan komme i en situation, hvor man er låst fast i fattigdom. Derfor er det ifølge Demokraterne i overensstemmelse med de amerikanske værdier at *forbedre* forholdene for de arbejdsløse.

Lovgivning i USA og Danmark

I Danmark forløber lovgivningsprocessen anderledes end i USA, hvilket nedenstående eksempel viser.

I Danmark har vi ligesom i USA mange diskussioner om de arbejdsløses vilkår.

I 2013 indgik den danske regering, der dengang bestod af Socialdemokraterne, SF og Radikale Venstre, en aftale med støttepartiet Enhedslisten om midlertidigt at forlænge dagpengeperioden (dagpenge er arbejdsløshedsunderstøttelse for dem, som er medlem af en A-kasse). Tidligere var der indgået en aftale om at halvere dagpengeperioden fra 4 til 2 år fra 2012. Denne aftale udløste massiv kritik, da Danmark, ligesom USA, stadig var mærket af den økonomiske krise, der startede i 2008. Kritikerne af halveringen af dagpengeperioden argumenterede for, at det kunne være meget vanskeligt at finde et job, og at det var helt forkert at halvere dagpengeperioden midt i en krise. Derfor lavede regeringen en aftale med støttepartiet Enhedslisten om midlertidigt at forlænge dagpengeperioden med et år. Aftalen blev senere vedtaget i Folketinget, hvor regeringspartierne og Enhedslisten tilsammen havde et flertal.

I Danmark har vi et *parlamentarisk* system. Når der er valg til Folketinget, bestemmer vælgerne, hvilke partier og personer der skal besætte Folketingets 179 pladser. Regeringen dannes af det eller de partier, der har størst tilslutning i Folketinget. Hvis regeringen er en *flertalsregering*, skal regeringspartierne tilsammen have mindst 90 mandater. De fleste regeringer i Danmark er dog *mindretalsregeringer*: De har ikke flertal i Folketinget, men de har heller ikke et flertal imod sig. Mindretalsregeringer er afhængige af et eller flere *støttepartier*, det vil sige partier, der støtter regeringen uden selv at være i regering. Mindretalsregeringer er nødt til at indgå aftaler med andre partier i Folketinget for at få love igennem, sådan som tilfældet var med aftalen om dagpenge i

2013. Partier, der hverken er regeringspartier eller støttepartier, kaldes *oppositionen*. Det politiske system i USA er et *præsidentielt system*. Det betyder, at der *både* er valg til præsidentembedet og til Kongressen. Vælgerne bestemmer, hvem der skal repræsentere dem i Kongressens to kamre, Senatet og Repræsentanternes Hus, og de vælger også en præsident. Præsidenten vælger de ved at sætte kryds ved en såkaldt valgmand, som støtter en bestemt præsidentkandidat. Efter valget udpeger præsidenten en regering i form af en række ministre og andre, der skal arbejde for regeringen.

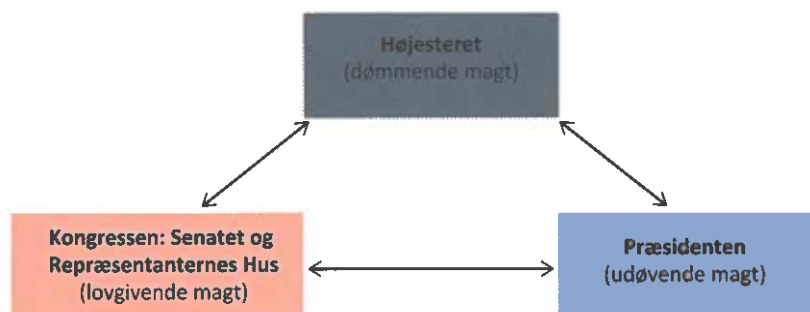
I Danmark afspejler regeringen Folketingets sammensætning, men i USA kan præsidenten (som i 2014) være fra Demokraterne, mens Kongressens ene kammer kan have flest republikanere og det andet kammer flest demokrater.

Magtens tredeling

I oplysningstiden i 1700-tallet udviklede de politiske filosoffer en række ideer til, hvordan et demokrati skal indrettes. En af de vigtige ting ved et demokrati er ifølge oplysningsfilosofferne, at der er en klar *adskillelse* mellem de forskellige magtcentre i et land. Hvis magten er samlet i hænderne på få personer, og hvis det er de samme personer, der vedtager lovene, fører lovene ud i livet, og som dømmer efter lovene, er der stor risiko for magtmisbrug (se boksen om magtcentrene).

Amerikanerne hævder ofte, at deres politiske system er *særlig demokratisk*, fordi der er en meget tydelig adskillelse mellem den lovgivende, den udøvende og den dømmende magt. Det amerikanske system er præget af "*checks and balances*",

Figur 5.3 Magtdivisionen i det føderale amerikanske politiske system

Magtcentrene i Danmark og USA

Den lovgivende magt er den magtinstans, der vedtager love.

I Danmark er den lovgivende magt placeret hos Folketinget, der har 179 medlemmer, som vælges for en 4-årig periode (eller kortere, hvis der udskrives valg, inden valgperioden udløber).

I USA er det Kongressen, der har den lovgivende magt. Kongressen har to kamre, Repræsentanternes Hus, der består af 435 medlemmer, der er på valg hvert 2. år, og Senatet, der har 100 medlemmer, der vælges ind hvert 6. år.

Den udøvende magt er den magtinstans, der sørger for, at lovene bliver ført ud i livet. Både i USA og Danmark består den udøvende magt af regeringen og embedsmændene. Danmarks statsminister er det medlem af Folketinget, der

har tilslutning fra flest folketingsmedlemmer. Statsministeren udpeger ministrene. USA's præsident er ikke medlem af Kongressen. Præsidenten udpeges af en række folkevalgte valgmand, og præsidenten udpeger ministrene.

Den dømmende magt, domstolene, er den magtinstans, der træffer afgørelser i konflikter om, hvorvidt lovene er overtrådt.

Oftest kalder man medierne for den fjerde statsmagt, fordi medierne er vigtige for, at et demokrati kan fungere optimalt. Journalister og andre, der arbejder med nyhedsstof på aviser, i tv, i radio og på internettet kan holde øje med, at de, der har magt i samfundet, lever op til deres ansvar, og de kan afsløre det for offentligheden, hvis magthaverne misbruger deres magt eller ikke gør deres arbejde godt nok.

hvilket betyder, at de enkelte magtcentre holder hinanden i "skak". Der er en mindre risiko for, at de politiske beslutninger kun tilgodeser en bestemt befolkningsgruppe, når der både er valg til Kongressen og præsidentembedet.

Amerikanernes stolthed over deres politiske system spiller en vigtig rolle i civil-

religionen og i opfattelsen af USA som en helt særlig nation. Men systemet med checks and balances kan, som vi så i eksemplet med arbejdsløshedsunderstøttelsen, også gøre det vanskeligt at gennemføre love, og lovgivningsarbejdet kan komme til at virke trægt og handlingslammet.

Domstolene i USA er også med til at skabe checks and balances. I det amerikanske politiske system spiller den dømmende magt nemlig en mere aktiv rolle end i Danmark. Især har Højesteret (den højeste juridiske myndighed) stor betydning. Højesteret har retten til at fortolke den amerikanske forfatning – en ret, som hverken præsidenten eller Kongressen er i besiddelse af. Højesteret kan derfor afgøre, om en lov, der er vedtaget af Kongressen, er i strid med forfatningen og som følge heraf ugyldig. For eksempel blev en vigtig sundhedsreform, *Affordable Care Act*, behandlet af Højesteret. Højesteret skulle blandt andet tage stilling til, om det var i strid med forfatningen, at amerikanske borgere får en bøde, hvis de ikke regner en sundhedsforsikring. I 2012 afgjorde Højesteret, at sundhedsreformen var *lovlig*, men i andre tilfælde har Højesteret kendt love i strid med forfatningen, og lovene er derfor blevet forkastet (du kan læse mere om *Affordable Care Act* nedenfor).

I Danmark og andre parlamentariske systemer er adskillelsen mellem den lovgivende og den udøvende magt mindre skarp. Statsministeren og de fleste ministre er medlemmer af Folketinget, og de er således *både* en del af den lovgivende og den udøvende magt. De lovforslag, der fremsættes i Folketinget, er oftest skrevet af en minister og hans ministerium, ligesom ministeren typisk er medlem af Folketinget. Der er således en gråzone mellem den lovgivende og den udøvende magt, der gør magtskillelsen mindre skarp end i USA.

Selv om vi har en mindre tydelig magtskillelse i Danmark, kan magtcentrene alligevel føre kontrol med hinanden. Fol-

ketinget har for eksempel mange muligheder for at føre kontrol med regeringen, netop fordi denne er udgået fra Folketinget og derfor står til ansvar over for Folketinget. Vi ser ofte, at folketingsmedlemmer fra oppositionen stiller kritiske spørgsmål til ministrene. Desuden kalder Folketingets udvalg indimellem ministre i "samråd" for at finde ud af, om ministrene har gjort deres arbejde ordentligt. I december 2013 tvang Folketinget justitsminister Morten Bødskov til at gå af som minister, fordi han havde talt usandt over for Folketingets Retsudvalg i en sag om udvalgets besøg på Christiania (se opgave om Bødskov-sagen på hjemmesiden).

Velfærd i USA og Danmark

Velfærdssystemer

Den danske velfærdsstat blev udviklet gennem politiske reformer i 1930'erne og 1960'erne. Fra 1930'erne var den danske velfærdsstat præget af en række forsikringsordninger, som man skulle indbetale til for herigennem at få adgang til velfærd. Fra 1960'erne blev den danske velfærdsstat domineret af *universelle* ydelser, som *alle* borgere har adgang til, og som finansieres via skatten. I Danmark kan man få del i en lang række velfærdsydelser, gratis uddannelse, SU, kontanthjælp, børnepenge, gratis lægehjælp m.m., *uanset* hvad man betaler ind til velfærdssystemet i form af skatter og afgifter.

I USA blev der også lavet vigtige velfærdsreformer i 1930'erne og 1960'erne, men de blev udformet meget anderledes end i Danmark. Velfærdsydelserne i USA er rettet mod *bestemte grupper* i samfundet,

Figur 5.3 Velfærdsmodeller

	Den universelle velfærdsmodel	Den residuale velfærdsmodel	Den selektive velfærdsmodel
Hvad er velfærdsstatens hovedformål?	At sikre alle	At sikre de svage	At sikre efter fortjeneste
Hvem har adgang til velfærdsydelser?	Alle	De ældre, de uarbejdsdygtige og de fattige	Familier
Hvordan finansieres velfærdsydelserne?	Gennem skatter og afgifter	Gennem skatter og afgifter	Gennem øremærkede skatter
Velfærdsmodellen findes bl.a. i	De skandinaviske lande	USA, Storbritannien, Australien og Canada	Tyskland, Frankrig, Italien, Holland og Spanien.

mens flertallet af amerikanerne selv tegner private forsikringer for at sikre sig i tilfælde af for eksempel sygdom og arbejdsløshed.

I 1930'erne blev der oprettet hjælp til fattige og ældre gennem en række love, som tilsammen blev kaldt *Social Security Act*. I 1960'erne blev hjælpen til de fattige udvidet, blandt andet gennem uddeling af "Food Stamps" – mærker, der kan byttes til mad. Der blev også etableret sygeforsikring for ældre, handicappede og fattige i kraft af lovene under *Medicare* og *Medicaid*. Nogle af disse velfærdsydelser blev begrænset i 1990'erne, blandt andet blev der skåret ned på hjælpen til de fattige.

I 2010 blev et nyt kapitel i den amerikanske velfærdsstats historie skrevet med sundhedsreformen *Affordable Care Act*, der giver alle amerikanere mulighed for og pligt til at tegne en sundhedsforsikring, hvis de ikke er dækket af Medicare eller Medicaid.

I USA er velfærdsydelserne rettet mod *særlige grupper* i samfundet, blandt andet de ældre, de uarbejdsdygtige og de fattige. Ydelserne er begrænsede og ret lave – set med danske øjne. Man kalder ofte en velfærdsstat som den amerikanske for en *residual velfærdsstat*. Residual betyder "rest",

og i en residual velfærdsstat er det kun "restgrupperne" (dem, der ikke kan forsørge sig selv), der bliver hjulpet af staten. I en *universel velfærdsstat* som den danske, har *hele* befolkningen adgang til velfærdsstatens goder og ydelser.

Storbritannien, Canada og Australien er andre eksempler på lande med en residual velfærdsmodel, mens de skandinaviske lande er kendetegnet ved den universelle model. Der findes også en tredje type velfærdsmodel, den *selektive velfærdsmodel*, som blandt andet findes i Tyskland. I Tyskland har man sygeforsikring, arbejdsløshedsforsikring og pensionsforsikring, hvis man har et arbejde. Både arbejdsgivere og lønmodtagere indbetaler til de nævnte forsikringer. Hvis man ikke har et arbejde, er det almindeligt, at man forsørger hinanden i familien – for eksempel går mange kvinder hjemme i de tidlige år af børnenes liv og forsørges af deres ægtefælle. I kapitel 4 kan du læse mere om de tre velfærdsmodeller.

Velfærdsdebat i USA

Som du har læst om tidligere, er republikanere og demokrater uenige om, hvordan velfærdsstaten skal indrettes. Der er store forskelle inden for de to partier, men generelt er demokratiske politikere, ligesom Obama, mere tilbøjelige til at ville udbygge velfærdsstaten, mens republikanske politikere betoner behovet for lav skat, en lille stat og begrænset offentlig velfærd.

Når amerikanske politikere argumenterer for deres version af velfærdsstaten, anvender de ofte civilreligiøs retorik. Republikanske politikere peger på, at det er i overensstemmelse med den amerikanske historie og den amerikanske forfatning at begrænse statens magt og give den enkelte amerikaner størst mulig frihed. Når demokratiske politikere argumenterer, har de ofte en anden version af den amerikanske drøm. Du har allerede læst om, hvordan Obamas forslag om forlængelse af arbejdsløshedsunderstøttelse blev indledt af den arbejdsløse kvinde Kathleen Hackett, som er mor til to sønner i det amerikanske militær. Kathleen Hackett blev i Obamas efterfølgende tale fremstillet som en kvinde, der i særlig grad har levet op til sin forpligtelse over for USA, blandt andet fordi hendes sønner sætter livet på spil i det amerikanske militær. Obamas indirekte argument var, at når en kvinde, der i særlig grad gør sin pligt over for sit land, knap kan nok kan overleve, må arbejdsløshedsunderstøttelsen forlænges.

Også i præsident Obamas indsættelsestale i 2013 kan du se eksempler på civilreligiøs retorik i argumentationen for velfærd og lighed:

"For vi, folket, forstår, at vores land ikke kan lykkes, når en stadig mindre del af befolkningen har det særdeles godt, mens et voksende

flertal knap kan overleve. (...) Vi tror ikke på, at frihed i dette land er begrænset til de heldige, eller at lykke er for de få. Vi anerkender, at uanset hvor ansvarligt vi lever vores liv, kan enhver af os på et hvilket som helst tidspunkt opleve tab af job, pludselig sygdom eller et hjem fejet væk af en forfærdelig storm. Når vi forpligter os over for hinanden gennem Medicare, Medicaid og Social Security, svækker de ikke vores initiativ, det styrker os. De gør os ikke til en nation af folk, der bare tager. Det frigør os, så vi kan løbe de risici, som gør dette land stort." Obamas indsættelsestale 2013.

Som det fremgår af citatet, bliver kampen for større lighed gjort til et fælles mål, som amerikanere må kæmpe for, hvis de ønsker, at landet skal "lykkes".

Ulighed i USA

Sociale forskelle

USA har mange fattige, men der er store forskelle på fattigdommens udbredelse i de enkelte dele af landet. Der bor flest fattige i de sydlige og sydvestlige stater, i landdistrikterne og i de indre byområder. I USA regnes man for at være fattig, hvis familiens samlede indkomst er på under cirka 23.000\$ om året. I 2013 var cirka 15 % af den amerikanske befolkning fattig.⁸

Der er store etniske forskelle med hensyn til fattigdom. 27,2 % af de sorte amerikanere og 23,5 % af hispanics-gruppen var fattige i 2013, mens tallet for de hvide amerikanere (eksklusive hispanics) var 9,6 %.⁹

⁸ Poverty. United States Census Bureau. 2014. <https://www.census.gov/hhes/www/poverty/about/overview/index.html>

⁹ People in Poverty by Selected Characteristics: 2012 and 2013. United States Census Bureau. <https://www.census.gov/hhes/www/poverty/data/incpovh-lth/2013/table3.pdf>

I Danmark er man officielt fattig, hvis man som familie i tre år i træk har haft en indkomst efter skat på under 156.400 kr. om året. Efter denne grænse var der i 2013 42.200 fattige i Danmark, dvs. cirks 0,8 % af befolkningen.

Et udtryk for uligheden i et land er *Ginikoefficienten*. Hvis man forestiller sig et land, hvor alle havde præcis den samme indkomst, ville Ginikoefficienten være 0 %. Ginikoefficienten varierer fra 0 til 100 %; jo højere den er, jo mere ulige er befolkningens indkomst fordelt. USA har en Ginikoefficient på cirka 41 %, mens Ginikoefficienten for Danmark er på cirka 25 %. Uligheden er altså en del højere i USA end i Danmark.

Har de fattige fortjent hjælp?

Ifølge de amerikanske værdier er alle født lige, og alle har muligheden for at opnå succes gennem hårdt arbejde, uanset social baggrund. Som det fremgik ovenfor, er uligheden i USA dog forholdsvis stor, og fattigdommen er mere udbredt blandt afroamerikanere, hispanics m.fl. Uligheden har været voksende i USA gennem de sidste årtier, men som tidligere nævnt er der ikke den store opbakning til at gøre noget ved uligheden fra politisk side.

For mange amerikanere er den enkeltes evne til at kunne tage vare på sig selv og forsørge sig selv uden hjælp fra staten en vigtig værdi. Derfor er det svært at opnå tilslutning til at øge hjælpen til fattige, hvis de er raske og i stand til at arbejde.

Det diskuteres ofte, om de fattige fortjener hjælp, eller om de er "scroungers" (nasserøve). Der er større opbakning til at støtte ældre og alvorligt handicappede,

fordi det er mere indlysende, at disse befolkningsgrupper ikke er i stand til arbejde. Gratis uddannelse til børn har også stor opbakning i befolkningen.

Blandt Demokraterne er der som nævnt mange, der går ind for at forbedre forholdene for de fattige, mens Republikanerne oftest lægger mere vægt på den enkeltes ansvar for at forsørge sig selv. Der er dog store forskelle internt i de to partier.

I Danmark (og andre europæiske lande) har *arbejderbevægelsen* spillet en stor rolle i opbygningen af velfærdsstaten. Arbejderbevægelsen udgøres af sammenslutninger af arbejdere i fælles organisationer, der kæmper for arbejdernes rettigheder. Den danske arbejderbevægelse har siden slutningen af 1800-tallet sammen med Socialdemokratiet kæmpet for arbejdernes vilkår og haft stor indflydelse på udviklingen af et mere lige samfund og en universel velfærdsstat. USA har ikke i samme grad som Danmark haft en stærk og omfattende arbejderbevægelse, og dette er en del af forklaringen på den anderledes indstilling til fattige.

Amerikanernes skepsis mod andre former for velfærd end hjælp til de ældre, de handicappede samt gratis uddannelse skal også ses i lyset af den generelle skepsis mod en alt for stærk føderal magt. Amerikanerne er mere villige til at betale skatter, hvis skatten udskrives af staten eller det lokale styre og ikke af de føderale myndigheder. Mange amerikanere synes bedre om at betale *lokale* skatter, fordi de bedre kan se, hvad de får for deres skattepenge på det lokale niveau. I nogle stater, for eksempel staten Massachusetts, har man en høj skatteprocent og velfærdsordninger, der minder om de skandinaviske.

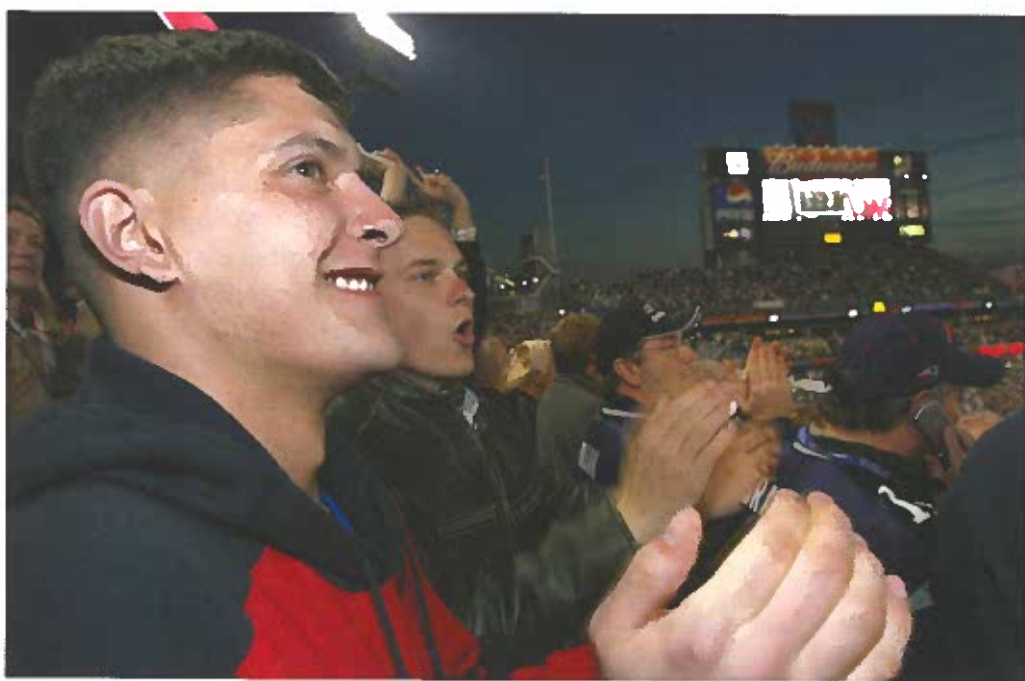
René Kristoffer Kjær Brandstrup

Civilreligion som "religion"

Andy er en ung amerikaner, der bor i Houston i staten Texas. Han går på college og er en rigtig naturvidenskabelig fyr, der er god til matematik og kemi og biologi. Han er også vild med SuperBowl, og når der spilles finale, er han klar på tilskuerrækkerne. Et halvt års tid inden kampen har han siddet ved computeren det meste af en nat for at være sikker på at få en god plads til finalen. I år er han særlig heldig, da han har fået en plads på 5. række. Han er taget af sted sammen med sine aller-

bedste venner, Nick og Carson, og nu skal de bare se amerikansk fodbold! De er fuldstændig oppe at køre!

Andy og vennerne er komplet opslugte og nærmest i ekstase, da den amerikanske nationalhymne bliver smukt spillet og sunget af et kæmpe orkester og den unge og smukke sanger Michelle. Alle på tilskuerrækkerne skråler begejstret med, og mange græder af stolthed og taknemmelighed. Faktisk kniber Andy også en tåre. Nick og Carson skubber kærligt til ham

Andy, Nick og Carson nyder stemningen og nationalfølelsen til Super Bowl-finalen.

og gør grin med ham: Er han blevet sentimental "på sine gamle dage"? Men faktisk dækker drilleriet over, at de også kniber rårer, og snart lader de tre venner sig ikke længere hæmme, og tårerne triller frit og forløsende. Andy føler, at det bringer dem tættere sammen, både som amerikanere og som venner.

Nu begynder kampen. Den er naturligvis højdepunktet, men Andy tænker alligevel, at den ikke ville have været det samme uden Michelles sang og vennernes "bonding". De er alle tre klar til at blive revet med af kampen, og det hele får mere betydning af deres følelse af national stolthed, af historiens vingesus og af deres stærke venskab. Livet bliver ikke bedre!

"Hvad er USA lavet af?"

Nationen USA bygger på de tre venner, på dét, de har sammen og dyrker; amerikansk fodbold og ikke mindst deres nationale selvforståelse. Denne selvforståelse kommer blandt andet til udtryk i måden, amerikansk fodbold betragtes og dyrkes på. Der er ingen tvivl om, at amerikanerne ser deres land som udvalgt af Gud. Gud er med som beskytter og opretholder af de amerikanske værdier og af den amerikanske særstatus i forhold til alle verdens andre lande. For at definere sig som amerikaner er enhver amerikaner nødt til at føle sig som amerikaner og som en værdifuld del af *nationen*. Og dermed som noget særligt – og det er i den forbindelse, amerikansk fodbold betyder så uendelig meget.

For Andy og vennerne er amerikansk fodbold en *fælles tradition*, og det er denne tradition, der skaber *nationen* USA. Der er tale om et *forestillet fællesskab*, som du har læst om i det fællesfaglige og indledende

afsnit. Det er skabt af forskere, men det er jo slet ikke det begreb, som optager Andy og vennerne. De føler ikke, at deres fællesskab er forestillet. For dem er det ganske reelt og virkeligt. De vil se fodbold og opleve og dyrke nationens fællesskab.

Det forestillede nationale fællesskab omfatter ifølge forskerne ikke blot Andy og vennerne; de har også et forestillet fællesskab med ALLE andre amerikanere. Dette bundes blandt andet i forestillingen om USA's særstatus, som igen bygger på *Exodus-myten* fra Biblen. Således sammenlignes puritanernes befrielse fra forfølgelse i Europa med jødernes udfrielse fra Ægypten. Myten bliver kendetegnende for den stærke følelse, der præger puritanernes sammenhold og fællesskab, for skønt de ikke alle kendte hinanden, blev flugten til Amerika deres fælles projekt og dermed deres forestillede, men stærke fællesskab.

Jødernes og puritanernes historie knyttes altså tæt sammen, og de ligger derfor begge til grund for USA som *nation*. Exodus-myten¹⁰ fortælling om fællesskab og styrke gennem sammenhold foregik i fortiden, opleves i nutiden og peger mod fremtiden. Der er altså tale om en helt specifik kontinuitet, hvor tid betyder alt og ingenting på samme tid.

Denne kontinuitet bliver særlig interessant, når vi taler om de ritualer, som Andy og vennerne deltager i under Superbowl. Ritualer er gentagne handlinger, der hylder og levendegør myten, og ritualerne ved Superbowl levendegør netop amerikanske grundmyter og ærer herigennem *nationen*.

¹⁰ Exodus-myten og "lidelseshistorien", Jeremiaden, udgør myten om puritanerne under ét. De danner tilsammen det grundlæggende mytekompleks, som amerikanerne bygger deres nationalfølelse på.

Civilreligion – hvad er det?

Begrebet civilreligion betyder: en ubevidst religion for folket. Den er ubevidst, fordi de fleste slet ikke er klar over, at der er tale om "religion". Civilreligion handler nemlig ikke om noget overnaturligt, som religioner ellers gør, men om fædrelandet – en særlig og stærk fædrelandsfølelse: Vi er borgere i vores fædreland, og vi udgør et fællesskab, hvor vi ikke alene er knyttet sammen af borgerlige (civile) rettigheder og pligter, men også af følelser omkring vores nationale fællesskab.

Dette fællesskab er imidlertid et *forestillet fællesskab*.

Civilreligion handler om alle de sammenhænge, symboler, forestillinger, myter og ritualer, der har fællesskabs- og nationalfølelse som omdrejningspunkt. Det betyder blandt andet, at når præsidenten taler til folket i USA, kan han i virkeligheden være talerør for et guddommeliggjort fællesskab.

I den amerikanske forfatning er det nedfældet, at religion og politik skal adskilles, men civilreligion udfordrer denne kendsgerning. Det er ligeledes paradoksalt, at det jo netop oprindeligt var religionsfriheden, der lokkede puritanerne til Amerika. Civilreligion er imidlertid ikke en konventionel¹¹ religion, men en "religion" præget af folkelighed, fællesskabsdyrkelse og fædrelandskærlighed. Den bliver så at sige på jorden og er dagligdags og konkret. Den er det "kit", der holder befolkningen sammen og styrker fællesskabet. Derfor er det især ved offentlige begivenheder, at civilreligion viser sig og tilfører begivenheden en særlig betydning, for eksempel nationale helligdage og sportsbegivenheder. Her bliver amerika-

¹¹ Del af etableret kirkesamfund.

nerne mindet om, hvad de har til fælles, og det nationale fællesskab får liv i de ritualer, som igen giver liv til civilreligionen.

Når det handler om den enkeltes konventionelle religion – modsat den kollektive, som civilreligion er – taler vi om *partikulær religion*. De partikulære religioner er de religioner, som vi dyrker i særlige og specifikke sammenhænge. De hører til i den private verden og kan for eksempel være islam, kristendom eller jødedom. I modsætning hertil er civilreligion som sagt kollektiv og handler om det nationale og kollektive fællesskab på tværs af alle andre sociale og etniske bånd. Den eksisterer således side om side med partikulære religioner og dyrker et universelt og mindre konkret gudsbillede, som gælder alle amerikanere. Undersøgelser af amerikanske præsidenters taler har da også vist, at de her aldrig henviser til en specifik og konventionel gud, men til en universel fælles gud, der taler til alle. Den amerikanske præsident nævner således aldrig Jesus, da det i et samfund som det amerikanske med mange trosretninger ville indsnævre målgruppen for talen betragteligt. Påberåbelsen af en ukonkret gud kan derimod rumme alle på én gang, og alle kan således føle sig talt til af ham. Et sådant gudsbegreb udgør derfor en samlende faktor, alle kan forholde sig til og har en forestilling om.

Civilreligiøse ritualer

Civilreligion er et omfattende og udbredt fænomen i alle lande. Den kommer til udtryk i vores del af verden, når den danske dronning i sin nytårstale slutter af med de velkendte ord: "Gud bevare Danmark". Og

Opgaver

- Find på nettet de 7 dimensioner, som religionshistorikeren Ninian Smart bruger til at analysere religioner.
- Anvend, sammen med din sidemakker eller i grupper, disse på civilreligion: I hvor høj grad kan man bruge disse dimensioner til at analysere civilreligion?
- Sammenlign med de andre gruppers resultater og gem dokumentet – du skal bruge det igen i slutningen af forløbet.

når præsidenten i USA indsættes, sker det med et særligt ritual i en iscenesættelse, som emmer af religiøse under- og overtoner. Mange af de civilreligiøse ritualer, der er i spil her, bygger på jødisk/kristne myter, begreber og traditioner, selv om den kristne frelses forkyndelse er fraværende.

Civilreligiøse ritualer eksisterer kun i kraft af, at befolkningen udfører dem og bakker op om dem, ved for eksempel at gå til amerikansk fodbold og græde af stolthed og taknemmelighed, når de lytter til og synger med på nationalhymnen. Og de føler et dybt ubehag, hvis de ser det amerikanske flag – Stars and Stripes – røre jorden, for hermed krænkes et vigtigt nationalt symbol. Men det sker alt sammen, uden at folk er klar over, at de dyrker civilreligion.

Faktisk er civilreligion så omfattende og udbredt et fænomen, at intet land kan sige sig fri for at være præget af den.

Det er som nævnt især nytårsaften, at vi finder to gode eksempler på stærke danske civilreligiøse ritualer, der guddommeliggør fællesskabet: når dronningen holder sin nytårstale, og i de første minutter af det nye år, når pigekoret synger "Fre-

dens Gud! Den livsalige fred, du skænke vort land til at blomstres ved".¹² Her gøres det klart, at der er en stærk sammenhængskraft imellem Gud og fædrelandet, som Gud er skaber og beskytter af; og det er i denne særlige forbindelse, at civilreligionen bliver klar og tydelig. For selv om det er en kristen gud, salmen handler om, bruges den i en ikke-kirkelig sammenhæng. Nøjagtig ligesom i USA, hvor forbindelsen mellem Gud og nationen opleves endog endnu stærkere og universel. Amerikanerne er Guds udvalgte og særlige folk, der skal opfylde særlige opgaver og danne et grundlæggende forbillede, som alle verdens lande kan efterligne og se op til.

Jéan-Jacques Rousseau: Religion og samfund

Det var den franske filosof Jéan-Jacques Rousseau, der i 1793 første gang anvendte begrebet civilreligion i sit værk "Den sociale kontrakt". Rousseau så religion som en nødvendighed, da religion i det ideelle samfund understøtter den politiske orden. Han så politik og religion som adskilte fænomener, men den gode og moralske påvirkning fra religionen smitter af på politikken. Der skabes herigennem et moralsk grundlag for staten, samt enighed om og opbakning til denne. Religionen rummer en række værdier og idealer, som gør den til en stærk samfundsmæssig ideologi og et fundament for den samfundsmæssige orden. For når man er en god kristen, er man også en god og hæderlig borger. Dette hænger sammen med religionens fokus på "næsten", altså ens

¹² Fra Grundtvigs nytårssalme "Vær Velkommen, Herrens År".

Figur 5.4 Rousseaus forestillinger om en civil religion

Politisk religion	Politik står over religion
Ideologi	Socialpolitiske værdier
Statsstyret oppefra – nedad	Stammer fra staten med fokus på folket
Påtvungne værdier	"Religiøse" værdier i politisk forkledning
Mekanisk solidaritet	Det "mekaniske" går ud på en "automatisk" fællesfølelse af lighed, der forpligter dig som borger over for andre borgere. Denne solidaritet har helt klare rødder i etiske og religiøse værdier og dogmer, hvorfor solidariteten er gudsbenådet.

medmenneske, hvilket gør, at vi som gode kristne borgere næsten automatisk ud fra en "mekanisk solidaritet" (se nedenfor i diagram) bygger vores samfund på de moralske og retfærdige kristne dyder, som hensynet til næsten foreskriver. Disse dyder skal have indflydelse på sociale og politiske beslutninger, men de skal ifølge Rousseau også være uafhængige af deres ophav, altså religionen. Så selv om disse dyder defineres som religiøse, så skal de i praksis gøres fri af religion og indgå i en socialpolitisk sammenhæng i stedet for.

Rousseaus forestilling om en civilreligion var således, at man lægger sin personlige religiøse identitet til side og fokuserer på at blive den gode borger, der engagerer sig i civilsamfundet og almenvellet. Dermed bliver tanken om den gode borger tæt knyttet til opfattelsen af, at Gud og fædreland hører sammen. Hvis vi vil ære Gud, skal vi ære fædrelandet. Hvis vi vil ære fædrelandet, skal vi ære folket. Hvis vi vil ære folket, skal vi ære den enkelte borger, nabo og næste. Dette gør vi ved at sætte borgerlige værdier højt: ved blandt andet at passe vores arbejde og leve op til vore moralske forpligtelser over for fædrelandets og folkets velstand.

Sekularisering og civilreligion

Sekularisering betyder, at samfundet i stigende grad gør sig fri af religiøs indflydelse. Religion bliver en privat sag for det enkelte menneske. Det kommer i sin yderste konsekvens til udtryk ved, at religiøse symboler ikke tolereres i det offentlige rum, fordi vi alle skal kunne færdes på lige fod uden at blive mødt med andre menneskers religiøse overbevisninger. Religiøse symboler er for eksempel det kristne kors, muslimernes tørklæde og jødernes kalot. Umiddelbart kan du tænke, at denne udelukkelse af religiøse symboler fra det offentlige rum ikke har særlig betydning for nogen? Men for eksempel den muslimske pige i Frankrig, der insisterer på at bære tørklæde i skolen, bliver bortvist.

Sekularisering er altså en proces, der ustandselig ændrer sig i takt med den samfundsmæssige udvikling i øvrigt. Den er et produkt af det moderne samfund og *affortryllelsen*, som du kan læse mere om i kapitlet om identitet.

Konventionel religion bliver i stigende grad umoderne, og de hellige skrifter, som hidtil har budt på alle svar, drages i tvivl, i takt med at naturvidenskabelig viden og rationelle tanker vinder frem. Sekularisering har medført en modreaktion

i det senmoderne samfund, der betyder, at vi som mennesker søger genfortryllelsen. Dette kan du ligeledes læse om i kapitlet om Identitet. Her skal det blot nævnes, at denne modreaktion også handler om civilreligion, fordi den knytter fædrelandet og Gud tættere sammen og giver mening til en lang række ting, nærmest som det modsatte af sekularisering. Som individ har du masser af plads til at dyrke din helt egen, personlige og religiøse cocktail med yndlingsingredienser, du selv blander og bestemmer. Hovedparten af ”nye religioner”¹³ og nye måder at dyrke det religiøse på adskiller Gud og fædreland, mens civil religion forbinder stat, nation og individ. Civilreligion er fællesskabsorienteret og handler som nævnt om *forestillede fællesskaber*:

Gud har skabt landet, og han beskytter og bevarer det. Civilreligion samler befolkningen på tværs af religiøse og etniske skel om noget højere og fælles. Alle kan jo blive enige om, at fædrelandet skal og må bestå i al evighed, og den civilreligiøse Gud garanterer dette. Så muslimen, jøden, protestanten, katolikken, buddhisten, hinduen, Scientology-tilhængeren og andre med religiøse tilhørsforhold kan alle nyde og give sig hen til et guddommeliggjort forestillet fællesskab. De kan sammen se fodboldkampen, føle den nationale stolthed og taknemmelighed over at være for eksempel amerikanere og nyde samhørigheden med alle andre tilstedeværende – på trods af forskelle i religioner, andre tilhørsforhold og øvrige forskelligheder, de måtte have.

En vigtig faktor i det, der skaber fællesskabet, er myterne. Vi har i det foregående kort nævnt *Exodus-myten*. Lad os se

13 Læs fx om Google-buddhisme i kapitel 1.

på andre myter, som ligger til grund for kristendommen, ikke mindst dens etiske bud om næstekærlighed; et bud, som også er en afgørende fællesskabsskabende faktor på tværs af skel og forskellighed.

Centrale kristne myter

Allerførst skal vi se på, hvad en myte egentlig er (se boks side 260) – og vise nogle eksempler:

Skabelsesmyten

Skabelsesmyten eller oprindelsesmyten fortælles i de første kapitler i Første Mosebog i Det Gamle Testamente. Vi hører om, hvorledes Gud skaber verden på seks dage og hviler sig på den syvende dag, hvorfor det foreskrives, at vi også bør hvile os om søndagen.

Denne myte kaldes en kosmologisk myte, da den handler om skabelsen af kosmos ud af kaos. Disse to betegnelser er oldgræske og betyder henholdsvis orden og uorden, se boks. Urverdenen¹⁴ var præget af uorden, og Gud ville skabe en ordnet verden. Som myten forklarer, skaber Gud orden ud af uorden.

Hvilken funktion har sådanne myter? De skal give mennesket en forklaring på verdens tilblivelse og egenskaber – forklare og give ”intellektuel” ro. På et tidspunkt i menneskets udvikling er det nemlig begyndt at undre sig over, hvorledes alt er blevet skabt. Du skal huske på, at dette er længe før, vi får en videnskab, der giver en mere moderne forklaring, så mennesket har kun sine iagttagelser at ty til. Men det har brug for mere dybtgående

14 Den verden, der var før den skabte jord, som vi kender den.

Myter

I den moderne vestlige kultur, der kun anerkender velunderbyggede historiske fakta og bekræftede rapporter, kan ordet **myte** bruges om en historie, der – som det hedder – ikke har bund i virkeligheden. I en del kulturer er det derimod sådan, at man fortrinsvis anerkender den virkelighed, der har bund i myten. Myten er en fortælling, der handler om urtidens, oprindelsens eller skabelsens tid, hvor de nuværende ting og deres orden først blev til og tog form. Man fortæller myter om verdens skabelse, samfundet og dets institutioner, menneskets oprindelse, grundlæggelsen af det nuværende familie- og kønsrollemønstre etc. Genem myterne får alt sin plads i verdensbilledet.

Myten forbinder urtid med nutid, men den viser også, hvordan den nuværende orden fremstod af urtidens uorden eller rettere ikke-orden; vi siger, at myten skildrer en proces, der fører fra **chaos** til **kosmos**. Chaos var de gamle grækere betegnelse for verden, der endnu ikke har taget form; et uordnet noget, der skal blive til kosmos, den ordnede verden. Skønt myterne så at sige grundlægger et verdensbillede eller en verdensorden, er de fulde

af alle slags udtryk for uorden: brodermord, blodskam, kannibalisme og i det hele taget alt, hvad der netop står i modsætning til den verdens- og samfundsorden, som etableres i myten. I andre tilfælde skildres chaostilstanden blot som en formløs, flydende verden uden faste former og skel.

Vejen fra chaos til kosmos vil ofte være skildret som en ordnings- og differentieringsproces: himmel og jord, guder og mennesker, natur og kultur skilles ad, og i det hele taget oprettes alle de skel og alle de sammenhænge, som i den pågældende kultur ses som fundamentale. Det kan være en meget lang proces, der ligesom afprøver alle muligheder, indtil en balance opnås. I denne balance, og i den proces, der fører frem til den, udtrykker myten verdensordenen som en fortælling. Myten handler om urtiden, men er samtidig på en vis måde et tidløst verdensbillede; et forbillede for den nuværende verden mere end en forklaring på dens opståen.

Kilde: "Skriftløse folks religioner", side 14-15, redigeret af Jørgen Podemann Sørensen, Forlaget GAD, 2002.

Urverden →	Verden
Kaos →	Kosmos

svar og en forklaring på tingenes årsag og væsen. Tanken om en højere magt og en Førstebevæger¹⁵ i form af en Gud tager form herudfra, og med tiden udvikles en form for gudsbegreb, som al skabelse kan tilskrives, og grundlaget for skabelsesbetragtningen er lagt. Det er Gud, der har

¹⁵ En anden betegnelse for Gud, som lægger vægt på, at Gud står bag alt og driver alt.

skabt Jorden, og mennesket ånder lettet op, da det nu ikke længere behøver at beskæftige sig med disse overvejelser. Derfor giver myter ro i menneskets tilværelse. Mennesket har nu forklaret Jordens skabelse og puttet skabelsen ned i den dertil indrettede kasse; der er skabt orden. Der er her tale om en såkaldt *ætiologisk* fortælling, som forklarer, hvordan tingene er blevet til. Det samme gælder en anden central myte, der handler om, hvordan døden er kommet ind i verden.

Syndefaldsmyten

Da Adam og Eva som de første mennesker på Jorden faldt i synd ved at spise af den forbudne frugt, æblet, viste det sig at være en forbrydelse, der gav genklang i den jødiske religionshistorie og selvforståelse, samt i den videre kristendomshistorie, ikke mindst i de kristne læresætninger og menneskesynet.

Før Adam og Eva blev smidt på porten og ud af Paradisets Have, havde de adgang til *Livets træ*, altså til det evige liv. Da de forbrød sig og måtte forlade haven, betød det for os mennesker, at vi ikke længe kan få del i et evigt liv. Vi må arbejde hårdt for føden, og kvinder skal føde børn i voldsom smerte (se boks).

I 400-tallet betød en udlægning, formuleret af en nyligt døbt kristen teolog ved navn Augustin, at særligt synet på kvinden blev problematisk. I sine unge år havde Augustin været noget af en leve- mand, og han beskriver i sine erindringer, at han havde nydt godt af kvindens seksuelle formåen. I dag ville vi betegne ham som en "player", men alt dette ændrede sig drastisk efter hans dåb.

Augustin udviklede sig til en asketisk¹⁶ fanatiker, der især fordømte kvindens evne til at lokke manden i fordærv med sine skjulte dagsordener og sit lumske køn. Og han havde jo den allerbedst tænkelige opbakning i syndefaldsmyten. Han udviklede herudfra tanken om arvesynden, det vil sige tanken om, at mennesket har arvet den synd, som kom ind i verden med Adam og Eva. Særligt Eva! Gudske- lov bød kristendommen også på en lø- ning og en vej ud af synden og tilbage til det evige liv.

¹⁶ Fanatisk afholdenhed og pinsel til Guds ære.

Adam og Eva jages ud af Paradisets Have.

Til kvinden sagde han: »Jeg vil gøre dit svangerskab plagsomt og pinefuldt, i smerte skal du føde børn. Du skal begære din mand, og han skal herske over dig.«

Til Adam sagde han: »Fordi du lyttede til din kvinde og spiste af det træ, jeg forbød dig at spise af, skal agerjorden være forbandet for din skyld; med møje skal du skaffe dig føden alle dine dage. Tjørn og tidsel skal jorden lade spire frem til dig, og du skal leve af markens planter.

Det Gamle Testamente, Første Mosebog, kapitel 3, vers 16-17.

Løsningsmyten

Forestillingen om arvesynden betød altså for det kristne menneske, at det blev født som synder! Hvad skulle man stille op for at komme fri af denne synds favntag? Hvordan kunne man være synder, før man endnu havde udrettet noget som helst?

Opgaver

- Del et dokument i to dele og skriv alt, du kan komme i tanker om vedrørende Exodus-myten på den ene side, og alt, du kan komme i tanker om, der kendetegner de andre myter: skabelsesmyten, syndefaldsmyten og løsningsmyten, på den anden side. Brug mytedefinitionen i boksen ovenfor.
- Sammenlign de to sider af dokumentet! Er du overrasket over resultatet? Forsøg at forklare de ligheder og forskelle, du ser.

Det var da ikke retfærdigt overhovedet, og løsningen skulle vise sig i form af Jesus Kristus' død på korset. At afsone en straf er at betale tilbage, er at gøre noget godt igen, og Jesus Kristus gør i den kristne teologi dette gennem sit soningsoffer. Kristus soner (betaler) mellemværendet mellem Gud Fader og mennesket, fordi han er al-god og uselvsk. Han tager frivilligt al vor skyld på sine spinkle skuldre. Han går i døden, for at vi kan leve, og årsagen til, at det kun er Kristus, der kan sone vor skyld, er, at han er fri af synd og skyld.

Med denne såkaldte løsningsmyte får det kristne menneske atter adgang til Livets Træ og til det evige liv: Fordi Kristus overvandt døden ved sin opstandelse, er det muligt for det kristne menneske ligeledes at overvinde døden. Derfor er Jesu opstandelse så altafgørende og forhåbningsfuld for de kristne, da det bliver muligt for dem at genvinde det evige liv.

Ovennævnte myter, som er centrale i kristendommen, får sammen med Exodus-myten også en central betydning i amerikansk civilreligion.

Overgangsritualet

Myter og ritualer er centrale for religion og dermed også for civilreligion. Sammenhængen mellem myterne i Biblen og ritualer i kristendommen er, at myterne udtrykker, hvorledes ritualerne skal udføres, eksempelvis nadveren. Hver gang en kristen udfører et sådant ritual, æres og levendegøres myten og Jesus, der udførte ritualet første gang. Ved at udføre ritualet går vi i Jesus' fodspor, så at sige. Vi bliver ét med ham.

Men oftest udføres ritualerne, uden at vi har en klar viden om, hvad de bagvedliggende myter går ud på.

Således også Andy, som vi mødte til SuperBowl i starten af dette kapitel. Andy er protestant, han er døbt og konfirmeret, og han har overværet sin mosters vielse, men han har aldrig tænkt videre over, at disse ritualer markerer "overgange". Ligesom han heller ikke oplever, at mange af de ting, der foregår omkring en sportsbegivenhed som SuperBowl, også er ritualer, der markerer overgange. Dette kan den franske etnolog Arnold van Gennep¹⁷ hjælpe ham med at forstå. Han var nemlig den første til at beskrive ritualer som overgange. Han inddeler ritualer i tre faser, som tilsammen udgør et overgangsritual.

Disse overgangsritualer eller overgangsriter, som de også kaldes, betyder for individet eller gruppen en indvielse i et nyt livsstadium og/eller i et nyt (religiøst) fællesskab. De tre faser kan danne

¹⁷ Arnold van Gennep, 1873-1957, fransk etnolog og folklorist. Gennep betragtede etnologien som en sammenlignende naturvidenskab, der studerer mennesket i dets omgivelser. Hans bog *Les Rites de passage* (1909) har haft central betydning for studiet af ritualer. Heri redegør han for en tredelt struktur, som er fælles for riter, der markerer en forandring af individets sociale position: adskillelse, transition og inkorporation.

grundlag for en ritualanalyse, og du vil opdage, at faserne kan anvendes på alle ritualer, du måtte kende til. Faserne er:

1) Udskillelsesfasen: Rituallets objekt, individet, skilles ud fra sin vante sammenhæng og markeres som noget særligt. Dette kan ske ved fysisk fjernelse fra "vante omgivelser" eller ved særlig afmærkning på krop og ansigt med særlige klæder og udsmykning. Man fjerner også ofte tegn på personlig status og identitet. Det sker, fordi status og identitet er uvedkommende for ritualet. Individet opnår jo en ny status og en ny identitet gennem overgangsritualet.

2) Den liminale fase (af latin: *limen*, som betyder tærskel eller grænse), hvor selve overgangen tænkes at finde sted. Den kendetegnes af, at individet – eller *initian-den* (den der skal indvies) – nu er helt nulstillet, uden status og identitet. Det tænkes at befinde sig i et tomrum mellem sin gamle og sin nye status, i en flydende eller blød tilstand, hvor alt er muligt. I denne farlige tilstand er individet sårbart, men netop derfor også modtageligt for en bearbejdning. Det er yderst vigtigt at være varsom med fremgangsmåden i denne fase. Alt skal bare klappe og udføres korrekt og efter bogen – ellers frygter man, at overgangen kan blive skæbnesvanger og mislykkes. I værste fald kan individet blive taget af onde ånder. Dette viser, at ritualet har sin rod i folkereligiøsiteten, som vi i vore dage forbinder med overtro. Også grænserne mellem individet og dets omgivelser kan blive flydende, og i nogle tilfælde er hele verdensordenen sat på spil i denne fase. Det kan i riten demonstreres ved omvendte eller uhyrlige træk: mænd i kvindeklæder, frygtindgydende optrin,

ophævelse af alle regler for god opførsel eller ved en rituel kontrol med enkeltheder. Ofte gælder der i denne fase en række tabuer og forbud mod normal og naturlig adfærd, som understreger den rituelle kontrol med det kritiske forløb.

3) Inkorporationsfasen¹⁸ er fasen, hvor individet indgår i sin nye sammenhæng med den status og identitet, som riten har skabt. I denne fase demonstreres det ofte, at tilstanden nu atter er normal: Tabuer ophæves, og der vises lettelse og munterhed. Man glædes altså over, at ritualet er veloverstået og har virket. Alfred, som vi har mødt i kapitel 1, kunne godt huske, at familien var glade og sagde til lykke og kyssede ham, da han blev konfirmeret. Han syntes, at det var ret pinligt og underligt, for han følte sig jo som den samme som før. Det underlige er nemlig, at vi ikke kan se forvandlingen med det blotte øje. Vi skal tro på, at den har fundet sted, og at ritualet dermed har virket og har betydning.

Du har på et tidspunkt i forbindelse med historieafsnittet i dette kapitel beskæftiget dig med en analyse og fortolkning af amerikanske præsidenters indsættelsestaler. Den viden, du tilegnede dig i den forbindelse, skal du benytte nu.

Når man er verdens mægtigste nation, er præsidentens indsættelse og dertilhørende tale et helt specielt øjeblik, der altid giver genklang i historien. Den amerikanske sociolog Robert N. Bellah, der som den første påviste det civilreligiøse indhold i amerikanske præsidenters taler (se indledningen til dette kapitel), har påpe-

¹⁸ At inkorporere betyder at tage til sin krop, altså forene.

Opgaver

- Lav sammen med din sidemakker et dokument, hvor I lister alle de sammenhænge, I kan komme i tanke om, hvor ritualer og religion spiller en rolle. Skriv jeres bud på tavlen, og sammenlign med, hvad de andre har fundet ud af. Vær parate til at uddybe jeres bud over for klassen.
- Inddel den kristne dåb i de 3 faser, som er beskrevet ovenfor. Inddel derefter præsidentens indsættelse i de 3 faser. Giv et bud. Sammenlign de 2 overgangsritualer! Se <http://www.daabifolkkirken.dk/>

get, at den mytologiserede fortid kommer til orde og bliver kardinalpunktet, når præsidenten kun betoner det, der skaber fællesskab – og altså undgår at nævne Jesus.

Hele seancen kan betragtes med religionsvidenskabelige øjne, idet der slet og ret er tale om et overgangsritual, hvor præsidenten er initianden, altså personen i centrum og dén, som skal gennemgå overgangen. Naturligvis på nationens og Guds vegne. Der er en uadskillelig samhørighed mellem Gud og præsidenten; Gud legitimerer i hvert fald begivenheden og støtter op om den enorme betydningsskabende effekt, som begivenheden har. Det er således en overgangsrite, som kan analyseres ved hjælp af overgangsritualets tre faser.

Særlige civilreligiøse ritualer

Disse religiøse ritualer finder vi som nævnt også i bestemte sammenhænge, når vi taler om civilreligion. Her bliver eksemplet med nytårsaften og dronningens tale igen interessant. Vi bliver forvandlede af at indtræde i et nyt år, og vi børster det gamle år af os, som skifter vi ham som en anden slange. Alt det gamle afstødes, og en ny begyndelse venter. Sikkert oplevede jøderne og puritanerne noget tilsvarende, da de glædede sig til og frygtede den nye begyndelse, der ventede dem. Og når vi taler forvandling, er ikke engang verdens mægtigste mand undtaget. For nøjagtig den samme forvandling undergår præsidenten ved sin indsættelse. Det er en forvandling, der ikke kan iagttages eller spores med det blotte øje, men som ikke desto mindre sker, fordi der er tale om et overgangsritual og en civilreligiøs kendsgerning. Den specifikt særegne stemning understreges af udvalgte symboler, der hentyder til nationens og det amerikanske folks udvalgte status: ørnen indgår for eksempel, og præsidenten sværger med sin højre hånd placeret på Biblen.

Således undergår den amerikanske præsident nøjagtig den samme forvandling ved sin ceremonielle indsættelse, som Alfred gjorde, da han blev konfirmeret. Vi vender senere tilbage til præsidentens særlige betydning for amerikanerne og til de specifikke civilreligiøse ritualer, der kendetegner USA.

Civilreligionens særlige rolle i USA

Civilreligion kan skabe sammenhængskraft mellem forskellige grupper, som normalt ikke omgås eller ikke har ret me-

get til fælles. Civilreligion kan endda indlemme tvivlerne, for de fleste amerikanere kan nok blive enige om, at USA er noget særligt, og dette kan for eksempel fejres og dyrkes, når de ser fodbold eller ved indsættelsen af nationens præsident. I civilreligion er Gud gjort til noget jordisk som en metafor for den nationale fællesskabsfølelse.

Ritualer som religiøst sprog

Ligesom jøderne har amerikanerne en grundlæggende selvopfattelse som et særligt udvalgt folk. USA er Guds eget land – "God's own Country" – og Gud har en særlig plan for USA. I Det Gamle Testamente¹⁹ møder vi pagtstanken, der udtrykker Guds pagt med jøderne. Det er en hellig og ubrydelig pagt, som kan overføres til en amerikansk sammenhæng. Pagten skriver nationen ind i en guddommelig sammenhæng, og dermed forstærkes og konstitueres den udvalgte status. Denne nationale selvopfattelse hos det amerikanske folk som særligt udvalgt er landets fundament og udgangspunkt for alt.

I Det Gamle Testamente fortælles, at jøderne måtte leve i kummerligt fangeskab under den ægyptiske Farao. De drømte om at vende tilbage til deres elskede fædreland, Israel. Dagen oprandt, og du kan sikkert forestille dig begejstringen i jødernes hjerter og lettelsen i deres sindsstemning? Pludselig kom der lys i mørket, håbet fik tag i dem, og de følte den kraft, en ny begyndelse kan skabe. De stiftede en pagt med Gud, og med denne pagt blev forholdet til Gud en central del af det jødiske folks historie.

¹⁹ Testamente betyder pagt eller aftale.

Den amerikanske præsident Thomas Jefferson – USA's 3. præsident 1801-1809 – byggede videre på puritanernes kobling mellem den israelitiske og den amerikanske Gud ved at pege på, at Gud i begge tilfælde førte sit folk til et nyt land. Denne iagttagelse og tolkning er i høj grad civilreligiøs, fordi den udtrykker den tætte forbindelse mellem Gud og USA's folk. En forbindelse til Gud, som jøderne altså havde oplevet, og som siden dannede grobund for amerikansk selvopfattelse.

Denne forbindelse var således altafgørende og skelsættende. Den satte ord på et følelsesunivers, der kom til at handle om håb og en ny begyndelse. Puritanerne og de følgende generationer af emigranter følte det samme, da de for første gang så Amerikas kyster, som jøderne der var udfriet fra Egypten: De var kommet til "det forjættede land". Puritanerne stiftede en pagt med Gud, og Gud var endnu en gang og er stadig en væsentlig del af processen og projektet USA. Mange puritanere havde været forfulgt i deres hjemlande eller havde lidt overlast på anden vis; mange kom fra kummerlige kår eller var simpelt hen blevet grebet af en dyb længsel efter at skabe deres eget liv i frihed og med ligeværd.

Hele stemningen var i forandringens og mulighedernes skær, og alt kunne lade sig gøre i "mulighedernes land". Man skulle blot komme i gang og tro på projektet. Der herskede en følelse af virke-trang og virkelyst; den særlige amerikanske pionérånd blev forgudet. John Winthrop (1588-1649), puritanernes leder og grundlægger af kolonien Massachusetts, og hans ledsagere anlagde en streng asketisk tilgang til livet og til de nye muligheder, der bød sig i "den nye verden". Pi-

De første puritaneres ankomst til Amerika i 1620. Maleri af Antonio Gisbert (1883).

onérånden og frihedstrangen var stærk, men lige så stærke var puritanerne i deres tro på det enkle liv i pagt med naturen, en asketisk livsførelse med hårdt arbejde og mådehold. Idealerne var afledt af deres protestantiske tro og livssyn, og med udgangspunkt heri ville de skabe et samfund, som skulle være et lysende eksempel for andre.

Det var især i kraft af disse idealer, at puritanerne skulle vise sig afgørende for den særlige amerikanske model og udvikling.

På mange måder mindede puritanernes livssyn og gudsforhold om romantikkens i 1800-tallets Danmark. Også i Danmark finder vi romantiske tanker om at leve et enkelt liv i pagt med naturen, som er Guds værk. Utallige digterværker og guldaldermalerier vidner om en tid, hvor

lovprisningen af naturen som Guds skaberværk var på sit allerhøjeste. Man talte om fortryllelse. Og det var dét, det var: en følelse af at være ét med naturen og Gud. Men Danmark fulgte en europæisk udvikling, der byggede på mere rationelle end religiøse forestillinger, og det er hér, den grundlæggende og altovervejende forskel til USA er: I USA var Gud ikke alene med i projektet. Han var projektet! Og det er måske her, vi finder kimen til den fundamentalisme, som særligt i det kristne miljø i USA har lagt sig som et tykt lag over livsførelse og værdisæt; i normer, i syn på næsten, abortlovgivning, som homofobi og i alle andre aspekter af et menneskes liv. Mottoet er i denne forestillingsverden, at Gud giver dig nåden og frelser dig, hvis du lever et moralsk liv i Gud med Gud som formål.

Den tyske sociolog Max Weber (1864-1920) interesserede sig særligt for sammenhængen mellem protestantismens etik, som blandt andet puritanerne var bærere af, og det han kaldte ”kapitalismens ånd”. Protestantismens etik indeholder idealer om at passe sit job og om selv at skabe sit liv. Gennem dyder som rationalitet, flid, arbejdsomhed og sparsommelighed tjener og ærer man dermed Gud. Arbejdet er et kald, og hvis det giver et godt afkast, er det tegn på Guds velvilje. Denne indstilling udgjorde ifølge Weber det åndelige fundament og vækstgrundlag for den rationelle kapitalistiske produktionsform.

Jeremiaden

I dyrkelsen af nationens særstatus sker der en mytologisering af fortiden, hvor tidligere præsidenter gøres til martyrer og indskrives i et helligt og guddommeligt fællesskab med blandt andet Moses og Jesus. Historiske begivenheder – lidelser, nederlag og sejre – fortolkes i en bibelsk sammenhæng, som kan bruges til at belære folket.

Opfindsomheden er her stor. I Det Gamle Testamente kan du læse om Jeremias. Han har lagt navn til en amerikansk jeremiade – betegnelsen for en bebrejdende og irettesættende ”prædiken” eller op-sang til folket, som selv bærer skylden for de lidelser, der har ramt dem. Opfattelsen af folket som syndere har rødder i syndefaldsmyten, idet den rummer en tilværelsesopfattelse præget af synd og straf. Det syndige menneskeliv er fyldt med sygdom og død, og fra Første Mosebog ved vi, at mennesket gennem arvesynden selv bærer skylden herfor. Derfor er der behov for opdragelse og korrektion.

Jeremias kaldes til profet

Herrens ord kom til mig: Før jeg dannede dig i moders liv, kendte jeg dig, før du kom ud af moders skød, helligede jeg dig; jeg gjorde dig til profet for folkene.«

Jeg svarede: »Ak, Gud Herre, jeg er ung; jeg forstår ikke at tale!«

Men Herren sagde til mig: »Du skal ikke sige: Jeg er ung! Men overalt, hvor jeg sender dig, skal du gå, og alt, hvad jeg befaler dig, skal du tale. Du skal ikke frygte dem, for jeg er med dig og frelser dig,« siger Herren. Så rakte Herren sin hånd ud og berørte min mund, og Herren sagde til mig:

Nu lægger jeg mine ord i din mund. Se, nu giver jeg dig myndighed over folkene og rigerne til at rykke op med rode og til at rive ned, til at ødelægge og til at jævne med jorden, til at bygge op og til at plante.

Det Gamle Testamente, Jeremias' Bog, kapitel 1, vers 4-9.

Formålet er, at tilhørerne personligt skal erkende, at de er syndere, men også, at der er en vej ud af synden. Talen er altså opbyggelig og opfordrer til selvransagelse og forbedring, og fokus er på, at det skal være skidt, før det kan blive bedre. Så trods den hårde linje og tone opfattede puritanerne budskabet positivt og optimistisk. Krise og modgang var blot vejen mod udfrielse ligesom for jøderne. Den ansvarlighed og korrektion, der omtales i traditionen fra Jeremiaden, danner baggrund for senere tiders politiske op-sang og formaning, som man kan møde i amerikanske præsidenters taler til nationen.

Amerikansk fundamentalisme

Den kristne grundfølelse og især de kristne dogmer har et langt dybere tag i amerikanerne end i danskerne. Der er nemlig temmelig mange flere overbeviste kristne i USA, og af dem afviser for eksempel en fjerdedel Darwins evolutionslære og tror på, at Gud har skabt verden, således som det er beskrevet i Det Gamle Testamente. Unge piger vælger at forblive jomfruer indtil bryllupsnatten, da ægteskabet er helligt og en pagt indstiftet af Gud. Seksualiteten hører derfor kun hjemme i ægteskabet, og dens formål er forplantning til ære for Gud. De fundamentalistiske kristne (den religiøse højrefløj) kæmper på mange andre fronter i USA, blandt andet mod abort og homoseksualitet.

Den religiøse højrefløj har, i tråd med jeremiaden, altid kæmpet imod socialt og moralsk forfald i befolkningen, og den har hyldet gengældelsestanken fra Det Gamle Testamente, "øje for øje, og tand for tand", i forhold til kriminelle.

Religion forsvinder ikke

På trods af nutidens sekulariseringstendenser, som har rødder i 1700-tallets Oplysningstid, forsvinder religion ikke, den får blot en ny form. For mennesker har brug for tryghed, mening og for at være del af et fællesskab – noget, der er større end dem selv. Og her står civilreligion stærkt, fordi den taler til tvivlerne og for ener grupper, der ellers lever adskilt og ikke har så meget til fælles. Den civile religiøsitet har et stærkt fodfæste særligt i den amerikanske befolkning, og grunden hertil skal blandt andet søges i dennes særlige forhold til den amerikanske

Opgaver

- * Gentag den indledende øvelse, hvor du beskæftigede dig med de syv dimensioner, som Ninian Smart har introduceret. Find de syv dimensioner og anvend teorien på civilreligion.
- * Find derefter dit dokument fra begyndelsen af forløbet om de syv dimensioner, og sammenlign!

grundmyte (se tidligere) og i den særlige sprogbrug, som kendetegner den. Civilreligionen får næring i det amerikanske gudsforhold, i myterne, i ritualerne og i den tilgang, der sætter Gud højest. Civilreligion er så stærk og universel i netop USA, fordi nationen, som forholdsvis ung, multietnisk og multikulturel og med en dramatisk historie, har brug for fortællinger og ritualer, der kan give mening, samle folket og give det forestillede fællesskab et guddommeligt præg.

Og det er præcis det, som Andy og hans venner, som vi mødte til SuperBowl i starten af dette afsnit, oplever. Selv om de også er unge rationelle mennesker, og selv om de politisk måske står et andet sted end for eksempel Tea Party-bevægelsen, føler de ærbødighed over for det, der for de fleste amerikanere symboliserer fællesskabet: den amerikanske nation.

Centrale begreber til tema 5

Historie

Exceptionalisme: En amerikansk selvopfattelse, der betragter amerikanerne som et særligt folk – de er noget exceptionelt i forhold til andre befolkninger.

Exodus-myten danner grundlag for den særlige opfattelse af puritanernes udfrielse fra forfølgelse i Europa. Den befrielse, jøderne følte ved at vende tilbage til Israel, sammenlignes med den følelse, som puritanerne oplevede, da de fandt deres hjemland.

Internationalisme: Udenrigspolitisk retning, der er tilhænger af, at USA skal føre en aktiv international udenrigspolitik.

Isolationisme: Udenrigspolitisk retning, der er tilhænger af, at USA skal isolere sig fra resten af verden.

Marshallplanen: Et amerikansk hjælpeprogram rettet mod Europa efter 2. verdenskrig. Målet var at skabe økonomisk vækst i Europa. Både for at forhindre kommunismens udbredelse og at europæiske lande igen skulle komme i krig med hinanden, og for at skabe et marked for amerikanske produkter.

Warszawapagten: Officielt hed pagten "Traktaten for venskab, samarbejde og gensidig hjælp". Reelt var det en militæralliance mellem visse østeuropæiske stater og Sovjetunionen. Militæralliancen blev skabt i 1955 som reaktion på, at Vesttyskland trådte ind i NATO.

Samfundsfag

Checks and balances: Et udtryk, der anvendes om den meget konsekvente opdeling af magtcentre (den lovgivende, udøvende og dømmende magt) i USA's politiske system og om de mange strukturer, der medvirker til, at magtcentre holder hinanden i skak, så det enkelte magtcenter ikke bliver for magtfuldt.

Ginikoefficient: Et mål for uligheden i et land. I et fuldstændig lige land, hvor alle borgere havde præcis den samme indkomst, ville Ginikoefficienten være på 0 %. Jo højere tal for Ginikoefficient, jo større ulighed.

Flertalsregering og mindretalsregering: Når regeringspartierne i en dansk regering tilsammen har flertal i Folketinget, kalder man regeringen for en flertalsregering. De fleste regeringer i Danmark er

mindretalsregeringer, hvilket vil sige, at regeringspartierne ikke selv har flertal i Folketinget, men støttes af partier uden for regeringen. En mindretalsregering kan sidde, så længe den ikke har et flertal imod sig i Folketinget. Mindretalsregeringer er nødt til at lave aftaler med andre partier i Folketinget, dvs. med støttepartier og/eller oppositionspartier.

Føderation: En sammenslutning af delstater med en fælles føderal regering og en fælles forfatning. En føderation kaldes også en *forbundsstat*. Eksempler på føderationer: USA, Tyskland og Rusland.

Kongressen: USA's parlament og lovgivende magt. Består af to kamre, Senatet og Repræsentanternes Hus. Love skal både vedtages i Senatet og Repræsentanternes Hus, og de to kamre er ofte domineret af hvert sit parti.

Magtens tredeling: Opdelingen af statsmagten i en lovgivende, en udøvende og en dømmende magt. Magtens tredeling sikrer, at en person eller gruppe af personer ikke får for meget magt, hvilket for eksempel er tilfældet i et diktatur. I Danmark udgøres den lovgivende magt af Folketinget, i USA af Kongressen.

Den udøvende magt udgøres i Danmark af regeringen og dens administration, i USA af præsidenten, hans regering og administrationen. Den dømmende magt udgøres i Danmark og USA af domstolene.

Parlamentarisk system:

Statsform, hvor befolkningen vælger repræsentanter til parlamentet (i Danmark Folketinget), og hvor regeringen dannes ud fra parlamentet. Man kan som i Danmark have *negativ parlamentarisme*, hvilket indebærer, at en regering ikke må have et flertal imod sig. Parlamentarisme kan også være *positiv*, det vil sige, at regeringen skal have et flertal for sig i parlamentet.

Præsidentielt system: Statsform, hvor befolkningen vælger en præsident direkte. Præsidenten kan derfor tilhøre et andet parti end det parti, der har flertal i parlamentet. I USA har man for eksempel i 2014 en præsident fra Demokraterne, mens Republikanerne har flertal i Kongressens ene kammer, Repræsentanternes Hus (i det andet kammer, Senatet, har Demokraterne flertal).

Religion

Civilreligion er en oftest ubekendt religion som guddommeliggør det folkelig fællesskab, idet den bygger på fællesnationale myter, ritualer og traditioner.

Myte handler om de fortællinger, som forklarer noget, vi ikke tidligere har kendt til forklaringer på. Myter foregår ofte i urtiden; de handler om noget, som vi ikke kan bekræfte, men som vi kan tro på sandheden i.

Protestantisk etik: En etisk indstilling, der udgjorde det åndelige fundament for, at den rationelle kapitalistiske verden blev mulig. Man ærede ifølge sociologen Max Weber Gud ved at arbejde flittigt og leve et sparsommeligt og mådeholdent liv. Arbejdets afkast – kapitalens vækst – var tegn på, at Gud så med velvilje på ens gerninger.

Ritual er en hellig handling, som understøtter myten.